

ALLARDPIERSON

COLLECTIEBELEIDSPLAN 2025–2030

HET ALLARD PIERSON

DE GESCHIEDENIS

De oorsprong van de omvangrijke erfgoed-verzameling van de Universiteit van Amsterdam ligt bij de eerste stadsbibliotheek van Amsterdam, die in de zeventiende eeuw onderdeel werd van de voorloper van de huidige Universiteit van Amsterdam, het Athenaeum Illustre. Inmiddels zijn die collecties, en meer, onderdeel van het Allard Pierson. De collecties van het Allard Pierson vormen één van de belangrijkste erfgoed-collecties van Europa en blijven een onuitputtelijke bron van kennis en verhalen. De diversiteit van de collecties van archeologie tot gastronomie, van grafische kunsten tot Joods cultureel erfgoed (Bibliotheca Rosenthaliana), van uitvoerende kunsten tot natuurhistorie (Artis Bibliotheek) én het museum en de academische omgeving maken de collecties en het instituut uniek.

MISSIE

Het Allard Pierson verzamelt, beheert, ontsluit, onderzoekt en presenteert waardevol en relevant cultureel erfgoed van de oudheid tot nu. Het Allard Pierson maakt deze toegankelijk voor iedereen, ten dienste van wetenschap en samenleving, ter lering en inspiratie. Dit wordt gedaan als onderdeel van de Universiteit van Amsterdam en vanuit het historische hart van Amsterdam, met de collecties, de academie en het museum.

VISIE

Het Allard Pierson geeft vanuit verschillende perspectieven inzicht in het verleden en houdt tegelijk de vinger aan de pols van de actualiteit. Met voor iedereen toegankelijke collecties en gesteund door de kennis en kunde van betrokken medewerkers, onderzoekers, kunstenaars en het publiek, biedt het Allard Pierson pluriforme visies op de toekomst. Daarbij vindt samenwerking plaats met academische, maatschappelijke en culturele partners, lokaal en (inter-) nationaal. Verbinding, transparantie, verdieping, kwaliteit en innovatie dienen hierbij als leidende kernwaarden.

Afbeelding voorzijde: Maria Sybilla Merian, door Georg Gsell (1717), uit: Maria Sybilla Merian, *Der rupsen begin, voedzel en wonderbaare verandering ...*

Naauwkeurig onderzocht, na 't leven geschildert, in print gebragt, en in 't kort beschreven (1712–1717)

Alle afbeeldingen: Allard Pierson UvA

INHOUDSOPGAVE

1	Managementsamenvatting	5
2	Collectiebeleidsplan en Beleidsplan Allard Pierson	7
2.1	Geschiedenis van de collecties	7
2.2	Beleidsplan 2024–2028	8
3	Collectieprofiel	10
3.1	Collecties ingedeeld in zes kennisdomeinen	10
3.2	Boek, schrift en literatuur	10
3.3	Wetenschap	13
3.4	Uitvoerende kunsten	14
3.5	Geestelijk leven	15
3.6	Amsterdam in de Wereld	18
3.7	Archeologie	20
4	Collectievorming	23
4.1	Collectiewaardering (2026–2028)	23
4.2	Collectieonderzoek	23
4.3	Verzamelen	25
4.4	Verzamelpincipes	25
4.5	Rol conservatoren en taakgroep acquisitie	26
4.6	Bruiklenen en collectievorming	26
4.7	Gerichtere acquisitie	27
4.8	Ontzamelen, selecteren en afstoten	27
4.9	Ethische overwegingen bij het collectiebeleid	28
5	Beheer en behoud van de collectie	30
5.1	Materiaalsoorten en objectcategorieën	30
5.2	Waardering van de collectie	30
5.3	Erfgoed op locatie	31
5.4	Aandachtspunten voor de komende beleidsperiode	32
5.5	Naar actieve conservering en restauratie	33
5.6	Veiligheidszorg	34
5.7	Bruiklenen en collectiemobiliteit	34
5.8	Collectiebehoud en presentaties	35
5.9	Omgang met menselijke resten	35
6	Registratie, ontsluiting en digitalisering	36
6.1	Gebruikte terminologie	36
6.2	Doelstelling	36
6.3	Opzet registratie en ontsluiting	36
6.4	Systemen en verantwoordelijkheden	37
6.5	Huidige situatie registratie en ontsluiting	39
6.6	Ambitie ontsluiting en registratie voor de periode 2025–2030	39
6.7	Huidige situatie digitalisering	41
6.8	Ambitie digitalisering voor de periode 2025–2030	43
7	Valorisatie	45
7.1	Onderwijs	45
7.2	Onderzoek	46
7.3	Publiek	47
	Bijlagen	
A	Speelveld, richtlijnen en regels	50
B	Regels en afspraken met betrekking tot afstoten	52

1 MANAGEMENTSAMENVATTING

INTRODUCTIE

Met meer dan twee miljoen objecten verspreid over meer dan duizend collecties, behoort het Allard Pierson (AP) tot de grote erfgoedinstellingen van Europa. De zorg voor deze waardevolle collecties vormt het fundament van het AP – het is een taak die het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam (UvA) bij het AP heeft belegd. De door het AP beheerde collecties zijn vanwege de lange geschiedenis zeer uiteenlopend van onderwerp en materiaalsoort – een reflectie van de enorme diversiteit aan onderwerpen die aan een universiteit worden onderzocht en onderwezen. Dit Collectiebeleidsplan beschrijft welk beleid we in de periode van 2025–2030 hanteren voor collectievorming, collectiemanagement, digitalisering en ontsluiting. De uitgangspunten van het Beleidsplan Allard Pierson 2024–2028 – dat nauw aansluit bij de beleidsuitgangspunten van de UvA en het beleidsplan 2023–2026 van de Universiteitsbibliotheek (UB) UvA/Hogeschool Amsterdam (HvA) – zijn leidend.

SPEERPUNTEN

Dit Collectiebeleidsplan beschrijft de volgende speerpunten voor de periode 2025–2030.

Aanscherpen collectievorming door collectiewaardering
De collectievorming (acquisitie en deselectie) wordt aangescherpt op grond van vernieuwde uitgangspunten. Om scherpere prioriteiten te stellen, is een traject gestart om de collecties op verschillende niveaus te waarderen, onder begeleiding van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Dit resulteert in

collectieprofielen, waarop toekomstige keuzes worden gebaseerd.

Vergroten toegankelijkheid door ontsluiting en digitalisering

Toegang en gebruik worden verruimd en verdiept, door gebruik van de collecties voor onderwijs, onderzoek en het brede publiek actief te stimuleren. Dit gebeurt onder andere door ze toegankelijker te maken en beter te presenteren. Werkvoorraden worden in kaart gebracht en er komen prioriteiten in de verwerking. Daarnaast wordt ingezet op verdere professionalisering in behoud en registratie. De digitalisering wordt versterkt, in samenwerking met de UB, onder meer voor digitalisering *on demand*, *Metamorfoze*, de inrichting van een digitaliserings-workflow, het bijwerken en updaten van erfgoeddata, ontsluiting van digital-born materialen en digitale presentaties.

Aandacht voor ethische overwegingen

Het AP legt de komende beleidsperiode extra nadruk op ethische overwegingen rond de collectie:

- *Herkomstonderzoek*. Voor de archeologische collecties wordt, op basis van de uitkomsten van herkomstonderzoek, gewerkt aan nieuwe acquisitie- en restitutieprocedures die rekening houden met de wettelijke kaders en ethische kwesties, en die gericht zijn op dialoog met de herkomstlanden.

- *Meerstemmigheid*. De collecties worden diverser door aanpassingen in het acquisitiebeleid, de metadatering en de digitalisering, vooral op het gebied van dekoloniseren, diversiteit en inclusie, en door onderzoek – indien relevant – naar de herkomst. Dit sluit aan bij het kader ‘Macht en Onmacht’, zoals beschreven in het Beleidsplan van het AP.

- *Omgang met collecties uit een koloniale context*. Het AP volgt het advies van de Stichting

← Het huiskamertoneel van Hieronymus van Slingelandt.
Decor door Pieter Barbiers II (18de eeuw)

Academisch Erfgoed (SAE) uit 2023, dat in 2025 ook is onderschreven door de Universiteitsbibliotheken en Nationale Bibliotheek (UKB).

- *Omgang met menselijke resten.* Het AP heeft beleid opgesteld voor een zorgvuldige en respectvolle omgang met menselijke resten in de archeologische en overige collecties. Dan gaat het om opslag, onderzoek, onderwijs, repatriëring en/of herbergraven en tentoonstellen.

- We zien dat de opkomst van AI veel nieuwe mogelijkheden biedt, maar ook dat nog niet alle consequenties voor onze collecties goed zijn uitgezocht. Het AP hecht aan goed huis-houderschap, of *custodianship*, als het gaat om de online publicatie van de collecties die wij digitaliseren, en zal hier een richtlijn voor ontwikkelen.

CONTEXT

Deze beleidsspeerpunten worden uitgevoerd tegen de achtergrond van toenemende schaarste aan (financiële) middelen en beperkte capaciteit bij de UvA en dus het AP. De capaciteit van het AP baart zorgen over de haalbaarheid van de collectieplannen. De voorgestelde aanpak is om de geplande acties zo concreet mogelijk in de tijd te plannen. Dit helpt ook bij het meer SMART maken van de beleidspunten. Daarbij horen de volgende opmerkingen:

- De benodigde capaciteit is voor sommige activiteiten lastig in te schatten.
- De acties zullen in jaarplannen verwerkt worden.
- De geplande collectiewaardering kan leiden tot aanpassingen in prioritering en/of het Collectiebeidsplan.
- Waarschijnlijk zijn niet alle acties in de looptijd van het plan uitvoerbaar.

Uit een recente benchmark waarin wij met andere musea onderzoeksbureau BMC de positionering van het AP nader lieten verkennen, blijkt dat de door ons beheerde collecties veel omvangrijker en diverser zijn dan die van de andere onderzochte culturele en erfgoedinstellingen, wat extra eisen stelt aan het (complexe) beheer. Dat verklaart waarom circa twee derde van het personeel zich bezighoudt met collectiebeheer en aanverwante activiteiten.

In verhouding tot de andere onderzochte instellingen besteedt het AP veel tijd aan verzamelen, conserveren en beheer en onderwijs- en onderzoekstaken, en minder aan publiek en programmering. Het AP is primair onderzoeksinstituut en secundair presentatie-instelling gericht op publieksbereik en -verbreding. De positie als onderzoeksinstituut willen we de komende collectiebeleidsperiode bestendigen, maar we willen ons ook nadrukkelijker inzetten voor hogere bezoekersaantallen en verdien capaciteit (meer bezoekers, meer donateurs en fondsen) en meer bekendheid van het AP (positionering). Dat vraagt om een investering in onze publieksfunctie, zonder de in dit Collectiebeidsplan voorgenomen keuzes te veel onder druk te zetten. Het collectiebeleid van het AP – van acquisitie en ontsluiting tot het gebruik in presentaties en in onderzoek – brengen we in lijn met het *Beleidsplan 2024–2028* door collecties te verbinden met hedendaagse thema's als duurzaamheid, dekolonisatie en klimaatverandering, en door nog intensiever samen te werken met wetenschappers, kunstenaars en hedendaagse denkers. Hiermee trekken we nieuwe generaties en doelgroepen aan.

Dit dwingt ons in de komende beleidsperiode tot moeilijke keuzes in collectievorming, ontsluiting, digitalisering, en beheer en behoud. De speerpunten in dit Collectiebeidsplan vormen de leidraad.

2 COLLECTIEBELEIDSPAN EN BELEIDSPAN ALLARD PIERSON

2.1 GESCHIEDENIS VAN DE COLLECTIES

De verzamelgeschiedenis van het AP begint in 1578, met de oprichting van de Stadsbibliotheek. Naast de stad faciliteerde de bibliotheek het in 1632 opgerichte Athenaeum Illustre. De bibliotheek groeide vooral dankzij schenkingen van particulieren, maar bleef bescheiden van omvang. Collectievorming begon serieus halverwege de negentiende eeuw, in de aanloop naar de verheffing van Athenaeum Illustre tot Universiteit van Amsterdam in 1877, waarbij de Stadsbibliotheek de status kreeg van Universiteitsbibliotheek.

Er kwamen grote schenkingen en bruiklenen van plaatselijke en nationale organisaties, die de universiteit op een hoger plan moesten brengen. Een voorbeeld is de Bibliotheca Rosenthaliana, waarvoor in 1880 de eerste conservator werd aangesteld. Er kwamen omvangrijke budgetten om aankopen te doen voor de bibliotheek. Binnen de faculteiten werden nieuwe vakspecifieke musea opgericht die wetenschappelijke collecties beheerden voor onderwijs, onderzoek en presentatie. Zoals het anatomisch Museum Vrolik (1863), Zoölogisch Museum Amsterdam (1898), Universiteitsmuseum De Agnietenkapel (1916), Allard Pierson Museum (1934) en Computermuseum (1991). Daarnaast werden er verspreid over de universiteit collecties gevormd voor onderwijs en onderzoek, zoals apparatuur, onderwijsplaten en onderwijsmodellen.

Het Allard Pierson Museum – Archeologisch Museum der Universiteit van Amsterdam – kon in 1934 worden opgericht dankzij de Allard Pierson Stichting, ingesteld door de bankier Jan Lodewijk Pierson (1854–1944), zoon van UvA-hoogleraar Allard Pierson. De basis werd gevormd uit de archeologische

verzamelingen van UvA-hoogleraar Jan Six en de Haagse bankier en archeoloog Constant Lunsingh Scheurleer.

De collecties van de UvA bleven in de twintigste en eenentwintigste eeuw voortdurend groeien. Een van de belangrijkste aanwinsten was de Artis Bibliotheek, een negentiende-eeuwse zoölogische bibliotheek, in 1939 aan de stad overgedragen en in 2005 ondergebracht bij de UB. Tot de nieuwste omvangrijke aanwinsten behoren de collecties van de in 2012 door bezuinigingen opgeheven instellingen Nederlands Archief Grafisch Ontwerpers (NAGO), Muziek Centrum Nederland (MCN) en Theater Instituut Nederland (TIN), en het bruikleen van het Rijksdeel van de Bibliotheca Philosophica Hermetica (BPH) in 2020.

In 2005 werd besloten het bibliothecaire erfgoed, tezamen met het Universiteitsmuseum, het Computermuseum en het over de faculteiten verspreide erfgoed, onder te brengen in één afdeling. In 2007 verhuisden deze Bijzondere Collecties naar de Oude Turfmarkt, naast het Allard Pierson Museum, dat daar al zat sinds 1976. Alleen de Artis Bibliotheek, waarvan de collectie één geheel vormt met het gebouw, bleef aan de Plantage Middenlaan. In 2009 kregen het Allard Pierson Museum en de nieuwe Bijzondere Collecties-instellingen dezelfde backoffice en één directeur, onder de noemer UvA-Erfgoed. De merknamen bleven behouden en de activiteiten van beide instellingen gescheiden. In hetzelfde jaar kreeg UvA-Erfgoed door het College van Bestuur ook de verantwoordelijkheid voor *al het* erfgoed van de universiteit toegewezen: niet alleen de collecties in de depots, maar ook de vele objecten die zich nog verspreid over de faculteiten bevinden. In 2019 fuseerden de Bijzondere Collecties en het Allard Pierson Museum tot één organi-

De leeszaal van de Bibliotheca Rosenthaliana rond 1920

satie, onder de naam Allard Pierson – De collecties van de Universiteit van Amsterdam. Van 2020 tot en met 2022 was er covid en kon het AP de positionering niet aanpassen en/of bijstellen, zodat het nieuwe Beleidsplan verscheen in 2023.

2.2 BELEIDSPLAN 2024–2028

Het Allard Pierson Beleidsplan (2024–2028) heeft de collecties als uitgangspunt, uitgewerkt in collectie-specifieke handelingen zoals collectievorming en onderzoek, ontsluiting, en beheer en behoud, en in het gebruik voor onderwijs en onderzoek, in tentoonstellingen en in andere presentatievormen. De drie onderdelen worden respectievelijk uitgewerkt onder de kopjes ‘Erfgoed’, ‘Academie’ en ‘Museum’. Het AP staat ervoor dat het erfgoed van de UvA toegankelijk wordt gemaakt voor iedereen.

De collecties vormen het hart van het AP: zonder collecties geen ‘Academie’ en geen ‘Museum’.

Wij stellen ons ten dienste van wetenschap en samenleving. Deze twee doelgroepen zijn inherent aan de bijzondere positie die de universitaire collecties innemen en hebben grote invloed op het collectiebeleid.

Wetenschap en onderwijs

Als onderdeel van de UvA/HvA hebben de collecties een belangrijk academische functie. Ze komen voort uit de doelen van onderwijs en onderzoek en zijn verworven om die te ondersteunen. Studenten, onderzoekers, kunstenaars en andere geïnteresseerden uit binnen- en buitenland kunnen gebruikmaken van de collecties op onze onderzoekszalen, en steeds vaker ook digitaal achter hun laptops gegevens daarover opvragen.

- Het AP biedt studieplekken voor en begeleiding aan (inter)nationale promovendi, studenten, fellows en andere onderzoekers. Het zet residenties op met het Institute for Advanced Study (IAS) en andere instellingen.
- Daarnaast worden de collecties ingezet in (primair en voortgezet) onderwijs, in colleges, de Summerschool, symposia en cursussen.

- Het AP heeft een uitgebreid educatief programma voor mensen van 0 tot 100.

Samenleving

De samenleving, vertaald naar een breed publiek, komt met de collecties in aanraking via tentoonstellingen, schouwen, podcasts, radio, blogs, publiekslezingen en evenementen. Met de publieksfunctie staat het AP voor vertaling van wetenschap naar een breder deel van de samenleving, vanuit actuele onderwerpen en situaties. We maken een onderscheid in en zien de verbinding tussen *science*, *popular science* en *citizen science*. En dat is mogelijk dankzij de brede opgaaf en positie van het instituut.

Onderzoek en onderwijs vragen om brede cultuurhistorische collecties met hoge inhoudelijke kwaliteit. Museale presentaties vragen om collecties en objecten met presentatie-

waarde, die tot de verbeelding spreken en geschikt zijn om verhalen mee te vertellen. Het AP wil vanuit verschillende perspectieven inzicht bieden in het verleden én het heden. Dit vraagt dat we met een frisse blik kijken naar (verborgen) mogelijkheden van de collecties, en daar meer onderzoek naar (laten) doen. Het vereist bovendien een acquisitiebeleid met oog voor diversiteit en maatschappelijke relevantie.

Ethische overwegingen

Ethische overwegingen spelen een belangrijke rol in ons collectiebeleid. Dit komt terug in onze omgang met collecties uit een koloniale context, beleid rond menselijke resten, herkomstonderzoek en restitutiebeleid van de archeologische collecties.

3 COLLECTIEPROFIEL

In het AP zijn door de tijd heel uiteenlopende collecties samengebracht (zie paragraaf 2.1). Door die verzamelgeschiedenis bezitten we objecten van verschillende materialen en vormen, waarmee we in behoud, beheer, hantering, verwerking, digitalisering en presentatie rekening (moeten) houden (zie paragraaf 5.1). Daarnaast heeft elke collectie een andere achtergrond, zijn ze gebonden aan verschillende afspraken (en soms eigenaren) en is er voor iedere collectie een specifiek eigen acquisitieprofiel.

3.1 COLLECTIES INGEDEELD IN ZES KENNISDOMEINEN

Om het collectiebeheer van het AP overzichtelijk te maken, onderscheiden we zes kennisdomeinen, die op hoofdlijnen ingangen vormen tot de collectie (zie figuur 1). Deze indeling is geen harde scheiding tussen de collecties. In de archeologie komen we

bijvoorbeeld ook geestelijk leven tegen, Amsterdam is een stevige constante in verschillende domeinen en ook de koloniale context is in diverse collecties terug te vinden. Hetzelfde geldt voor boek en schrift: het grootste deel van de collecties in de andere domeinen bestaat uit handschriftelijk of gedrukt materiaal. De collecties die onder de domeinen vallen zijn bovendien niet gelijk in omvang, en hebben een eigen identiteit die ook los gezien kan worden van het domein waarin ze zijn ingedeeld. Zo is de collectie handschriften niet alleen een van de grootste collecties van het AP, maar ook van Nederland in zijn soort. Hieronder worden deze kennisdomeinen beschreven.

3.2 BOEK, SCHRIFT EN LITERATUUR

Binnen dit kennisdomein vallen de geschiedenis van het boek, handschriften, grafische vormgeving en Nederlandse letterkunde. De

Figuur 1. Zes kennisdomeinen

collecties richten zich op het boek als fysiek object, de geschiedenis van de boekenbranche en het literair bedrijf. Het materiaal varieert van vroegmiddeleeuwse codices en archieven van grafische vormgevers en uitgeverijen tot werk van (hedendaagse) auteurs met nadruk op Amsterdam. Daarnaast omvat de collectie almanakken, schoolschriften, strips en cartoons. Belangrijke thema's zijn het vrije woord, kwaliteit in beeld en vorm, de brede geschiedenis van het boekenvak en een verzameling die loopt van het verre verleden tot nu, met een nadruk op illustratie en vormgeving. Uniek is dat zowel 'hoge' als 'lage' cultuur goed vertegenwoordigd is.

Handschriften en oude drukken

Deze collecties vormen een rijke bron voor het verkennen van West-Europees cultureel en wetenschappelijk erfgoed. Ze bevatten unieke objecten, van negende-eeuwse handschriften tot vroegmoderne boeken uit de vijftiende tot achttiende eeuw. Deze collecties onderscheiden verschillende materialen: perkament en papier, bindtechnieken, decoraties en gebruikerssporen zoals annotaties. Deze laatste vertellen veel over de productie en het gebruik van boeken door de eeuwen heen. Er is een grote verzameling boekbanden (voormalige Stadsbibliotheek en boekbandencollectie), objecten op het gebied van schrift (voormalig schriftmuseum Dortmund, Diederichs- en algemene brievencollecties, kalligrafiecollectie), decoraties (van getijdenboeken tot de *alba amicorum* en poesiealbums) en de boekproductie in Amsterdam in de zeventiende en achttiende eeuw.

Het boekenvak

Dit verzamelgebied richt zich op de geschiedenis van het boek, zowel het fysieke object als de branche. Het accent ligt op Nederland en op de periode na 1800. De collectie omvat tienduizenden boeken en drukwerken die de ontwikkeling van het boek tonen van de klassieke oudheid tot het digitale tijdperk, aangevuld met een omvangrijke verzameling secundaire (boekwetenschappelijke) litera-

tuur. Daarnaast zijn er in de collectie archieven, veiling- en antiquariaatscatalogi en bronnen over de geschiedenis van het boekenvak en grafische technieken. De rijkdom van de verzameling is mede te danken aan de Bibliotheek van het Boekenvak, die sinds 1958 in bruikleen is bij het AP. Deze vakbibliotheek werd in 1845 opgericht door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels.

Illustraties en populair drukwerk

De collecties strips, illustraties en populaire drukwerken bieden een kleurrijk en divers beeld van visuele cultuur door de eeuwen. Kinderboekillustraties tonen niet alleen artistieke stromingen, maar ook de pedagogische en maatschappelijke opvattingen die generaties kinderen hebben beïnvloed. Centsprenten, almanakken, liedbladen en andere betaalbare drukwerken waren populair bij een breed publiek en speelden een belangrijke rol in de verspreiding van verhalen, kennis en moraal. Ze geven inzicht in hoe ideeën, trends en technologieën ingang vonden en hoe visuele uitingen sociale en culturele veranderingen weerspiegelden.

Typografie en grafisch ontwerp

De grafische collecties onderscheiden zich door hun breedte en internationale karakter. Ze bestrijken vooral de periode vanaf circa 1830 tot nu, de tijd van het industrieel vervaardigde boek. Aan de basis stonden de Bibliotheek van het Boekenvak en de Typografische Bibliotheek van Lettergieterij Amsterdam. De collectie telt bijzonder vormgegeven boeken, affiches en ander drukwerk, evenals literatuur over de technologische geschiedenis van het grafische vak. Naast het boek is ook het schrift sterk vertegenwoordigd, van kalligrafie tot letterontwerp. De verzameling ontwerpersarchieven – opgebouwd sinds de jaren vijftig – is de grootste in zijn soort in Europa. De stukken beslaan de periode van circa 1900 tot nu. Het AP vervult op dit terrein een centrale rol in Nederland.

ys Goe

Edele Gebbet, de Vasten Aest ontfangen, (als gade gade, twiége
 gegaden, met in wat Avallie te fenden, inden wel geloven, gad,
 Sowyl in de niet te vord, de, dan, Avand, in beest geyt
 Jan fust giet als blaetge tot benyge dat in die fegulding blyft
 De, groote, Alexander d'vondde, elus van Vyt vordde
 Avat Gy in gade niet, als dit wab niof genogt. In Magne
 als al gad gy die belevend, gy in gaffe niet, als al gad gy
 die geyend, in fonde, mogelyk vol blyt geyt gewest Gy
 Jind bedand, wy in, vord in volop tot de vullt
 Jofyne d'vondde, met fottin geyt vordt
 De geleeden pleystre oek myn oogd is goet, de fott, de fagte
 de twostelghe de Goddelghe, Avat + fegyt oft d'vord
 felder als ftronge Goe wil fegge, tis altyt niet te d'vord
 Avat oly in de vordt
 Giet vordt Geyl van ons fongt Hofwylke f'vord
 de Gueggt, my vordt niof f'vord f'vord dan vordt oft geyt
 Lijn vorden wel gegrondt
 Hoe wel f'vord schier een gravis,
 G'vord smacklyck in myn mondt
 Om dat fe nimmer f'vord is.

Het syn waerom.

Maria Tessel Schade

3.3 WETENSCHAP

Zwaartepunten in dit domein vormen de collecties die de geschiedenis reflecteren van de wetenschap in het algemeen en het onderzoek aan de UvA in het bijzonder. Het gaat vooral om de collecties van de Artis Bibliotheek, de bibliotheken van het Koninklijk Wiskundig Genootschap en de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, de Heertje Bibliotheek (economie) en de collectie van het voormalig Universiteitsmuseum van de UvA. Het materiaal gaat van gedrukte werken en handschriften tot archieven, foto's, historische computers, wetenschappelijke instrumenten, onderwijsmodellen en gipsen beelden. Aangezien wetenschap een van de drie pijlers was onder de exploitatie van gekoloniseerde gebieden (naast oorlog en handel), bevinden zich hieronder verschillende objecten en collecties uit koloniale context.

Geschiedenis van de UvA/de wetenschap aan de UvA

Hieronder vallen verzamelingen en objecten die betrekking hebben op – of voortkomen uit – onderzoek, onderwijs, studentenleven, de gebouwen en de academische gebruiken. Dit vertaalt zich naar een waaier aan materiaal: archieven, collegedictaten, documentatie, portretten, prenten, wetenschappelijke instrumenten, onderwijsmodellen, affiches, bouwtekeningen, historische computers, kunst, onderwijsplaten, foto's, toga's en baretten. Het zwaartepunt van de collectie Universiteitsgeschiedenis ligt tussen 1877 en 1960 – bij uitstek een periode van identiteitsvorming en institutioneel zelfbewustzijn. Dit levert wel een eenzijdig verhaal op, dat we de komende jaren willen bijstellen door bijvoorbeeld de academische gemeenschap in volle breedte aandacht te geven. Maar ook door meer ruimte te bieden aan diversiteit binnen de universiteit en aan de geschiedenis van studentenprotesten.

Natuurlijke historie

Het AP bezit een grote collectie natuurhistorische werken, met focus op botanie en zoölogie. De collectie geeft een goed beeld van het

West-Europese onderzoek van tussen circa 1500 en 1900 naar de natuur in de breedste zin van het woord. Het merendeel van de zoölogische werken is ondergebracht in de Artis Bibliotheek. Deze was onderdeel van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra, maar werd in 1939 overgedragen aan de UvA. De collectie werd later aangevuld met boeken uit de collectie van het voormalige Zoölogisch Museum Amsterdam. Het grootste deel ervan staat in de Artis Bibliotheek, geopend kort na de oprichting van Artis als raadpleeg- en onderzoeksbibliotheek.

Geneeskunde en exacte wetenschappen

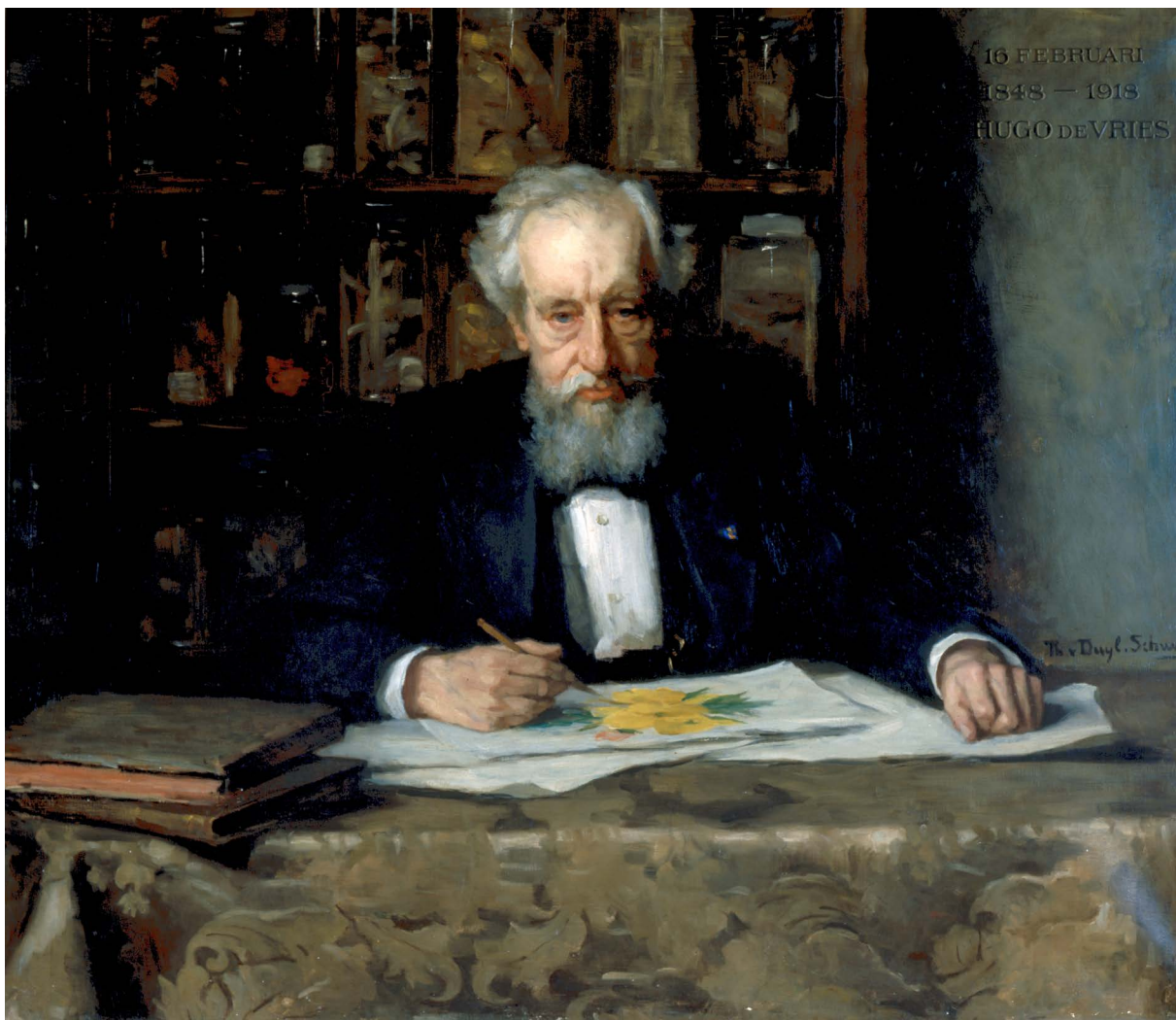
Het AP beheert omvangrijke collecties over geneeskundige onderwerpen. De boekencollectie beslaat een breed gebied, van anatomische en chirurgische werken tot farmacopeeën en *materia medica*, daterend van de vijftiende tot en met de vroege twintigste eeuw. Naast ruim 10.000 gedrukte werken van voor 1800 zijn er zo'n 1000 handschriften en 800 brieven. Een van de voornaamste bruiklenen is van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG), met een belangrijke collectie geschriften van en over Herman Boerhaave (1668–1738), handschriften en tekeningen van Petrus Camper (1722–1789) en veel werken over vroedkunde en vrouwgeneeskunde.

Economische wetenschappen

Wat betreft economie omvat de collectie oude drukken van de voormalige handelsbibliotheek van genootschap Felix Meritis en de boekcollectie en het archief van de in 2020 overleden hoogleraar economie en verzamelaar Arnold Heertje.

Pedagogiek en onderwijsmiddelen

Op pedagogisch gebied biedt het AP onder andere toegang tot de collectie van het voormalige Schoolmuseum. Hierin zijn schoolplaten en -boeken te vinden, met het zwaartepunt rond 1900, maar er is ook een collectie meer recente schoolboeken. Binnen het verzamelgebied geschiedenis van de UvA is zowel onderzoek als onderwijs belangrijk.

Hugo de Vries (1848–1935), hoogleraar botanie aan de UvA, door Thérèse Schwartz (Amsterdam 1918)

Zo beschikt het AP over een bijzondere verzameling botanische onderwijsplaten en over verschillende onderwijsmodellen voor botanie, wis-, natuur- en scheikunde. Een speciale aanvulling vormt de collectie negentiende-eeuwse gipsen van klassieke beelden, die gebruikt zijn in het kunstonderwijs.

3.4 UITVOERENDE KUNSTEN

Bij het domein uitvoerende kunsten gaat het om de uitvoeringsgeschiedenis van de Nederlandse podiumkunsten, theater en muziek, met uitzondering van twee internationale collecties, die van het Poppenspel en van het Circus. Uiteraard zijn er lacunes, met name in theaterscenografie na 1980. Het domein popmuziek en andere moderne disciplines

(EDM, HipHop) is nog onvoldoende vertegenwoordigd.

Theater

De Theatercollectie heeft als doel om theatermakers, onderzoekers en belangstellenden een beeld te geven van de Nederlandse theatergeschiedenis in alle disciplines. De ruggengraat van de collectie is de premièredatabase. Van iedere voorstelling in Nederland, van alle disciplines worden alle kerndata – titel, premièredatum en -zaal maar ook alle uitvoerenden, van acteurs tot vormgevers – toegevoegd. Alle collectieonderdelen zijn gekoppeld aan deze premières.

De Theatercollectie, opgebouwd door het Toneelmuseum en later het Theater Instituut Nederland, is de afgelopen eeuw uitgegroeid tot een van de grootste in Europa en bevat een keur aan stijlvolle, aansprekende en intrige-

rende objecten en verzamelingen. In totaal gaat het om ongeveer 250.000 items, waaronder kostuums, maquettes, affiches, foto's, poppen, programma's, grafiek, boeken, scripts, geluids- en video-opnamen en archieven. Ze zijn systematisch verdeeld over zes disciplines: amusement, dans, mime, muziektheater, poppenspel en toneel. Samen bestrijken ze ruim vier eeuwen Nederlandse theatergeschiedenis.

Muziek

De Muziekcollectie telt verschillende historische verzamelingen. De Toonkunstcollectie, afkomstig van de Maatschappij tot Bevordering van de Toonkunst, is de oudste en bevat veel historische bladmuziek en muziekliteratuur. De collecties van Donemus en Gaudeamus, oorspronkelijk onderdeel van het Muziek Centrum Nederland, bevatten vooral hedendaagse gecomponeerde muziek vanaf 1945, in de vorm van bladmuziek, muziekdocumentatie en audio in diverse formaten. Van het Nationaal Pop Instituut komen documentatie, kleinere archieven en een demo-collectie

op cassette en cd-rom. Het Nederlands Jazz Archief herbergt de nationale erfgoedcollectie van Nederlandse jazz, met archieven, documentatie, foto's en audio in verschillende formaten, van 78-toerenplaten tot digitale bestanden. Recentelijk is de collectie John Helstone toegevoegd, gespecialiseerd in Surinaamse klassieke muziek.

Circus

De internationale Circuscollectie, een van de grootste in Europa, ontstond in 1963 dankzij een legaat van K.D. Hartmans. Door latere toevoegingen, zoals de collecties van Herman Linssen, Jaap Best en het Theater Instituut Nederland, is zij uitgegroeid tot een 'levende' verzameling, deels digitaal toegankelijk. De collectie omvat affiches, programmaboekjes, foto's, dia's, flyers, krantenknipsels en duizenden boeken, naast puzzels, vlaggen, verzamelobjecten en enkele kostuums. De focus ligt op de negentiende en twintigste eeuw, met speciale aandacht voor reizende circussen en variétévoorstellingen. Een waardevolle bron voor onderzoek naar de sociale, culturele en artistieke waarde van het circus door de jaren heen.

Yardaz's operette *Revue Hallo Parijs*, Revueboek, 1927

3.5 GEESTELIJK LEVEN

Het kennisdomein Geestelijk Leven betreft de collecties die gaan over het leven met een bepaalde cultuur, religie en levensbeschouwing. De zwaartepunten zijn bronnen van joodse en christelijke minderheden vanaf de dertiende tot twintigste eeuw, voornamelijk uit Amsterdam. Ze vertellen ons hoe die leefden, welke gebruiken ze hadden en hoe ze naar de wereld keken. Hoe was het om als jood zonder burgerrechten een bestaan op te bouwen? Of om als doopsgezinde voor je geloof uit te komen? En waar kon je als vrijdenker gehoor vinden voor je niet-gangbare overtuigingen? Elk van deze groepen had een sterke eigen identiteit die haar neerslag vond in tekst en beeld. De collecties boeken, prenten en handschriften in het cluster geestelijk leven zijn gevormd rond, maar ook dóór deze minderheden.

יהי רצון מלפניך "אלהי ואליהי חבתי שתהא תפילתי ללולה ובה וברורה שכל ערובי קלות
המבעלי כוונת התפלה ואת"ל חומרים בדונגה

מה

❖ בית תפלה ❖

Hoe heilzaam zyn Uwe tenten, ô Jacob! uwe wooningen Israël! ô God!
Door Uwe oneindige weldaden zal ik in Uwen Huis treeden; en my in het Paleis Uwer Heiligheid, door Uwe vreeze aangedaan, nederbuigen. ô **HEERE**, ik be-
min Uwe woonstede, de Plaats waar Uwe Eere troond. ik zal aanbidden, nederbuk-
ken en knielen voor den **HEERE** mynen Schepper.
In een gunstig tydstip richt ik ô **HEERE**, myn gebed tot U

Joodse cultuur

De Bibliotheca Rosenthaliana herbergt het overgrote deel van de collecties van de Universiteitsbibliotheek op het terrein van de joodse cultuur en geschiedenis. Na de Eerste Wereldoorlog heeft de Bibliotheca Rosenthaliana zich ontwikkeld van een Duitse Verlichtingsboekerij tot een algemene bibliotheek over de joodse geschiedenis en cultuur, met werken in alle talen waarvan joden zich in de loop der eeuwen hebben bediend. Inmiddels telt de bibliotheek ongeveer 120.000 handgeschreven en gedrukte bronnen van onder andere joodse gemeentes, verenigingen en personen, maar ook (gedigitaliseerd) beeldmateriaal en secundaire literatuur. De bibliotheek heeft ook grote waarde voor het thema Nederland in de Tweede Wereldoorlog. De Bibliotheca Rosenthaliana is in 2023 ingeschreven in

UNESCO's Nederlandse Memory of the World Register.

Kerkgeschiedenis

Dit verzamelgebied groepeerde een tiental collecties van verschillende christelijke denominaties. Religieus drukwerk is altijd al een zwaartepunt geweest van de Universiteitsbibliotheek en haar voorlopers. Dat Amsterdam met name in de zeventiende en achttiende eeuw fungeerde als centrum voor uitgaven van non-conformistische religieuze literatuur, verklaart voor een wezenlijk deel de rijkdom van de collectie. Werken van vrijdenkers zijn ruim vertegenwoordigd. Belangrijke bruiklenen komen van de bibliotheken van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente Amsterdam, de Remonstrantse Gemeente Amsterdam, het Evangelisch Luthers Semina-

← Binger Sidoer (Amsterdam 1820/21)

↑ Vergadering Mennonieten op het water (1569)

rium het Begijnhof Amsterdam en de Stichting Réveil-Archief. De bibliotheken van de Armeense Gemeente Amsterdam en van Gerrit Schimmelpenninck Jzn. (jesuitica) behoren tot de eigen collectie.

Esoterie

In 2020 werd het Rijksdeel van de Bibliotheca Philosophica Hermetica (BPH) als langdurig bruikleen toegevoegd, waardoor de hermetische filosofie een nieuw zwaartepunt ging vormen. Een unieke verzameling van circa 4400 zeldzame manuscripten en gedrukte werken uit de hermetische traditie in Europa tot circa 1900, verzameld door Joost Ritman en in 2005 verworven door de Nederlandse Staat. Het andere deel, dat nog in eigendom is van Ritman, wordt bewaard in de Embassy of the Free Mind. De BPH als geheel kreeg in november 2022 een speciale Memory of the World-status toegekend door UNESCO Nederland. In 2024 deed de Rijksinspectie een audit of de collectie goed wordt bewaard, behouden en beheerd, en of zij goed ontsloten en vindbaar is. De bevindingen waren positief. Wel gaf de inspectie een aantal aanwijzingen, die we de afgelopen periode hebben opgevolgd.

3.6 AMSTERDAM IN DE WERELD

Dit kennisdomein vormt een rijke bron voor het verkennen van de historische verbanden van Amsterdam als creatieve stad met Nederland en de rest van de wereld. De vier zwaartepunten – cartografie en geografie, voedselgeschiedenis, Surinamica en moderne letterkunde – maken deel uit van deze sectie. Ze bevatten unieke objecten van de zestiende eeuw tot nu, waaronder cartografisch erfgoed dat toont hoe Nederland zijn internationale ambities en handelsnetwerken organiseerde. De kaarten maakten tegelijkertijd de winning en het vervoer van producten uit de koloniën mogelijk, vaak verkregen door dwangarbeid van slaafgemaakten in de plantages. De producten die daar werden verbouwd, zoals suiker uit Suriname en kruidnagels uit Indonesië, kwamen zonder vermelding van herkomst in Amsterdamse keukens terecht,

zoals te zien is in kookboeken uit het domein Voedselgeschiedenis. Andersom werden kennis, kaarten en andere producten vanuit Amsterdam over de wereld verspreid, en ter plekke op een eigen manier verwerkt.

Cartografie en geografie

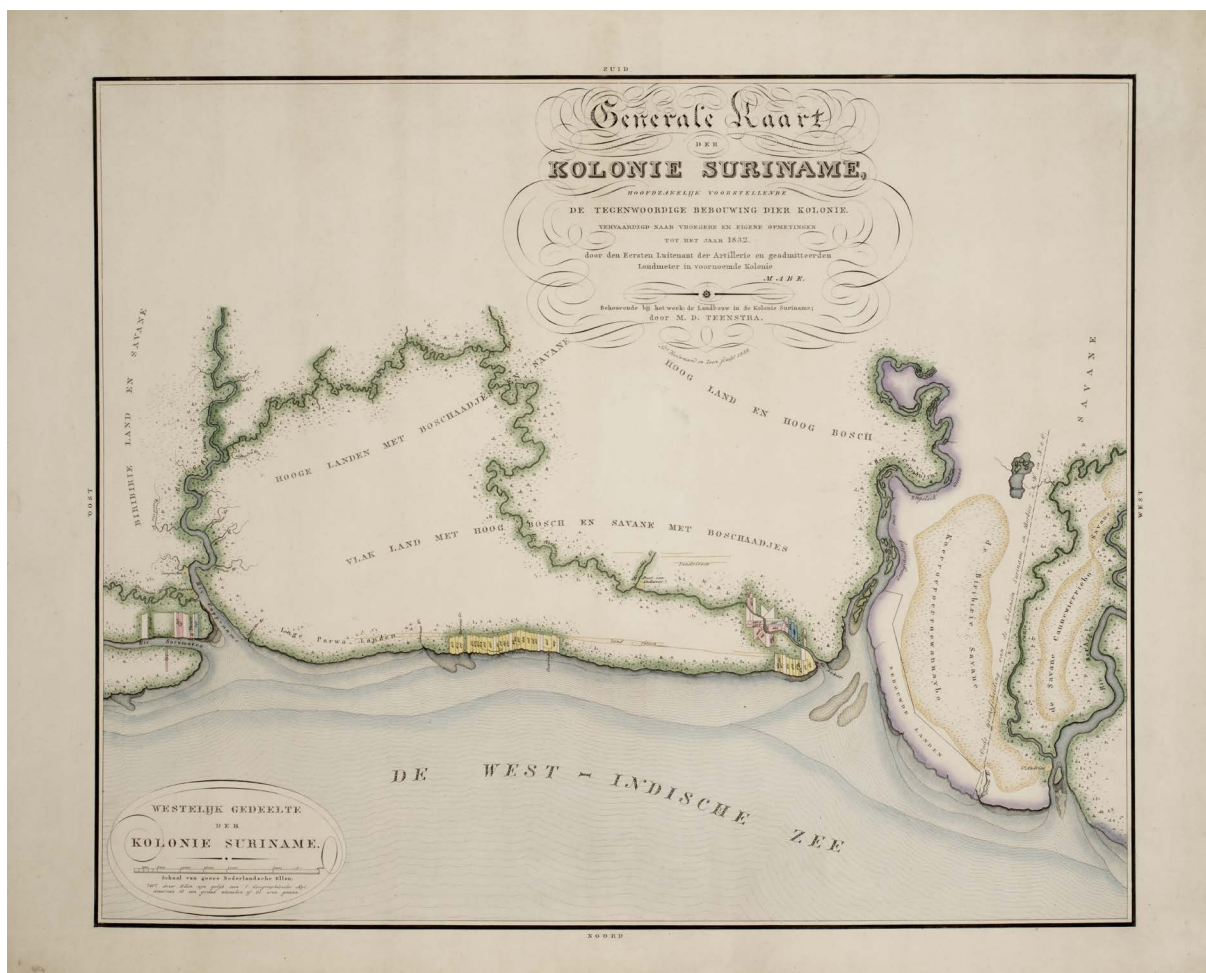
De verzameling kaarten en atlassen weerspiegelt in grote lijnen de geschiedenis van de westerse, in het bijzonder de Nederlandse commerciële cartografie tot en met de twintigste eeuw. Het gaat om losse kaarten en atlassen, vooral gedrukte: onder andere 175.000 kaartbladen en 5000 atlassen (ruim 1300 uitgegeven vóór 1900, waarvan 500 in Amsterdam). Vele honderden exemplaren zijn uniek of ten minste zeer zeldzaam. Speciaal onderdeel van de collectie is de uitgebreide verzameling van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG), in bruikleen sinds 1880.

Voedselgeschiedenis

De collectie Voedselgeschiedenis is met ruim 20.000 boeken de grootste culinair-erfgoedcollectie in Nederland en geeft inzicht in de geschiedenis van koken, eten en drinken van eind zestiende eeuw tot nu. In Nederland maar ook in gebieden die invloed hebben gehad op Nederlandse voedselgewoonten, zoals Frankrijk, Nederlands-Indië en Suriname. De collectie bevat Nederlandse kookboeken en daarnaast talrijke buitenlandse kookboeken, receptenhandschriften en boeken en brochures over drank, voedingsleer, diëten, huishoudkunde, etiquette en veel meer. Ook zijn er een uitgebreide collectie menukaarten en een aantal archieven van kookboekenschrijvers en koks. De collectie kwam tot stand met aankopen en bruiklenen van onder andere de Stichting Gastronomische Bibliotheek (met verzamelingen van culinaire bibliofielen als Johannes van Dam, Joop Witteveen en Bart Cuperus).

Surinamica

De Surinamica-collectie beslaat boeken, kaarten, prenten, handschriften en archieven uit en over de koloniale geschiedenis van Suriname en Nederland. Deze objecten

Ottens, *Nieuwe Kaart van Suriname: vertonende de stromen en land-streken van Suriname, Comowini, Cottica, en Marawini, gelegen in Zuid America op de kusten van Caribana. 6 gr. benoorden de Linie Equinoct. met naauwkeurige aanwijzing van alle de steden, sterkten en plantagen mitsgaders de diepte der stromen en banken volgens de nieuwste waarnemingen* (Amsterdam, voor 1718)

vertellen het verhaal van ruim 300 jaar Nederlandse bezetting in al haar facetten, van de zestiende eeuw tot de onafhankelijkheid in 1975. Het is een themacollectie: niet als één collectie verworven, maar een samengebracht geheel van alle aan Suriname gerelateerde objecten in de andere AP-collecties. De catalogus is tot stand gekomen na een landelijke oproep van de Stichting Instituut ter Bevordering van de Surinamistiek (IBS), die heeft geprobeerd deze objecten systematisch te inventariseren. Sindsdien is deze themacollectie aangevuld met objecten uit de collecties van onder andere het Nederlands Schoolmuseum en het TIN. Daarmee beheert het AP één van de belangrijkste verzamelingen over de koloniale geschiedenis van Suriname in de wereld.

Moderne letterkunde

De letterkundige collecties gaan over auteurs en bewegingen die beeldbepalend zijn voor de Nederlandse literatuurgeschiedenis, met een specifiek Amsterdamse context. Het accent ligt op de zeventiende, negentiende en vroege twintigste eeuw met onder andere collecties rond Joost van den Vondel, Pieter Cornelisz. Hooft en zijn Muiderkring, Potgieter en zijn tijdschrift *De Gids*, Multatuli, talrijke figuren uit de Beweging van Tachtig en Frederik van Eeden. Maar ook de latere twintigste en de eenentwintigste eeuw zijn vertegenwoordigd met archieven van en collecties rond bijvoorbeeld Nescio, Gerard Reve, Dick Hillenius, Hugo Brandt Corstius, Dubravka Ugrešić, Arnon Grunberg, Reinjan Mulder en de boekenbijlage van *Vrij Nederland*. Kenmerkend voor de auteurs in deze collecties is dat zelfs de vroegsten onder hen zich volop bezighielden

met opinievorming en zich mengden in het maatschappelijk debat. Een speciaal aspect binnen de literaire collecties is de vertaalpraktijk, dankzij de archieven van onder meer Aleida Schot, Charles B. Timmer en Dolf Verspoor. Het gaat hier voornamelijk om handschriften en archieven, maar er is ook een verzameling bijzondere drukken. Het collectieprofiel is niet gericht op volledigheid, eerder op een goede afspiegeling van het literaire leven in Amsterdam in brede zin: niet alleen de grote namen, maar het hele veld. De komende jaren willen we de blik verleggen van de zogenaamde Grachtengordel naar daarbuiten. Bovendien zullen we ons meer richten op vrouwelijke schrijfsters.

3.7 ARCHEOLOGIE

In 1934 opende het Allard Pierson Museum, ook bekend als ‘Archeologisch Museum der Universiteit van Amsterdam’, zijn deuren aan de Sarphatistraat. De basis voor deze universitaire collectie was de wens om originele archeologische voorwerpen te kunnen presenteren tijdens het onderwijs aan studenten. Bij de opening telde de collectie meer dan 6000 objecten, afkomstig uit de Griekse en Romeinse wereld, Egypte en Soedan, Etrurië, West-Azië en de Europese prehistorie. Het grootste deel van deze objecten is afkomstig uit de privécollectie van C.W. Lunsingh Scheurleer, die de Allard Pierson Stichting had aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt en talrijke particuliere financiële schenkingen. Vervolgens werd de collectie overgedragen aan de UvA (toen nog onderdeel van de Gemeente Amsterdam). In 1976 verhuisde het Allard Pierson Museum naar Oude Turfmarkt 127, het voormalige pand van De Nederlandsche Bank. Door aankopen en schenkingen groeide de collectie verder, om in 2024 ruim 20.000 archeologische objecten te omvatten. Een deel ervan heeft een koloniale achtergrond en is onder ongelijke machtsverhoudingen verzameld, zoals objecten uit Egypte, Soedan, Syrië, Iran en Irak. *Herkomstonderzoek*. Sinds 2023 voert het

museum herkomstonderzoek uit naar de archeologische collecties die na 1970 zijn opgenomen in de collectie. De bedoeling is om de herkomstgeschiedenis in kaart te brengen en nieuwe samenwerkingen aan te gaan met landen van herkomst.

Samenwerking. De collectie is qua omvang en belang de tweede van Nederland, wat leidt tot (internationale) samenwerkingen op het gebied van onderzoek en tentoonstellingen. De objecten uit de deelcollecties worden ingezet in het onderwijs aan de UvA, onder andere bij de vakgroepen ACASA, Heritage and Memory Studies en Kunstgeschiedenis, en de opleiding Restauratie en Conservering. Ook andere universiteiten, in zowel binnen- als buitenland, maken gebruik van deze collectie. Daarnaast is er een belangrijke samenwerking tot stand gekomen met ACASA en de Gemeente Amsterdam Monumenten & Archeologie. Een gezamenlijk doel is om het vak archeologie en de Amsterdamse archeologie over het voetlicht te brengen. De ‘ArcheoHotspot’ in het Allard Pierson – in 2026 geheel vernieuwd tot ‘De Vindplaats’ – speelt hierin ook een rol.

Egypte en Soedan

De collectie Egyptische voorwerpen (ca. 7000 v. Chr. – ca. 1000 n. Chr.) in het Allard Pierson Museum komt grotendeels van de Duitse verzamelaar en egyptoloog F.W. Freiherr von Bissing (1873–1956). C.W. Lunsingh Scheurleer verwierf uit diens verzameling vooral objecten uit de periode 664 voor Christus – 395 na Christus. Vanaf de jaren zeventig werd deze kern uitgebreid met grotere en kleinere verzamelingen en individuele objecten, dankzij schenkingen, aankopen en overdrachten van andere museale en universitaire instellingen. In 2022 werd de naam van de collectie gewijzigd in Collectie Egypte en Soedan, om zo recht te doen aan een kleine groep Soedanese voorwerpen die ook tot de collectie behoort. Naast objecten uit de Grieks-Romeinse periode in Egypte bevat de collectie veel materiaal uit de prehistorische, de vroeg-dynastische, de Amarna- en de koptische periode.

Mummieportret van een vrouw (200–300 n.Chr.)

Griekenland en West-Azië

De archeologische collectie van de Griekse wereld beslaat een periode van circa 3000 voor Christus tot het begin van de jaartelling. De voorwerpen komen niet alleen uit alle regio's van het huidige Griekenland, maar ook uit andere delen van de Griekse wereld, zoals Zuid-Italië, Sicilië en Ionië (de westkust van het huidige Turkije). Voor een groot deel bestaat zij uit vaatwerk en figuurtjes van aardewerk, sculpturen, sieraden, en bronzen gebruiksvoorwerpen en wapens. De collectie objecten uit West-Azië bestrijkt een enorm gebied, van het huidige Iran en Irak tot Israël en van Jemen tot Turkije. De objecten dateren uit een breed tijdsbestek: van circa 8000 voor Christus tot circa 600 na Christus. Het gaat onder meer om Iraans aardewerk en brons, Mesopotamische rolzegels, kleitabletten, Anatolisch aardewerk (onder andere uit Troje),

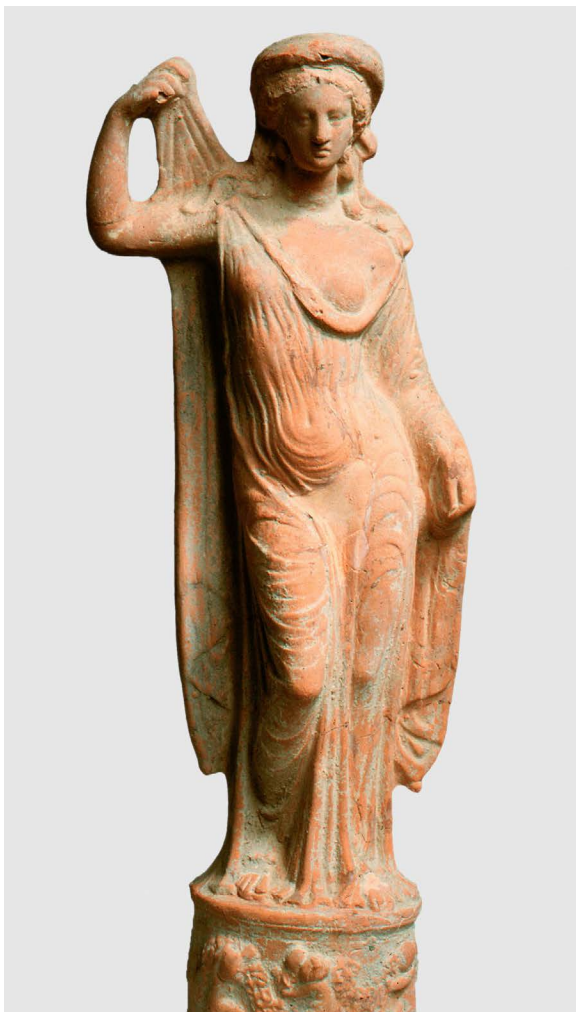

Twee meisjes spelen het Ephedrismosspel waarbij de een de ander op de rug draagt (Griekenland, ca. 300 v.Chr.)

gipsen afgietsels uit Phrygië (het huidige Turkije) en vondsten uit Syrische opgravingen.

Etrurië en Rome

De archeologische collectie van de Etrusken omvat de periode van circa 900 tot circa 100 voor Christus, en bestaat voornamelijk uit voorwerpen van aardewerk (zoals vaatwerk en terracotta figuurtjes), brons, en stenen sculpturen. In de laatste decennia van de vorige eeuw is de collectie verrijkt met diverse belangrijke schenkingen van particulieren. De verzameling Romeinse archeologie is met name geconcentreerd rond de keizerlijke periode, van 27 voor Christus tot 476 na Christus. Voorwerpen uit de Republikeinse tijd zijn minder prominent aanwezig. De objecten komen uit verschillende delen van het uitgestrekte Romeinse Rijk, waaronder

Aphrodite (1ste eeuw n.Chr.)

Italië, maar ook provincies zoals Noord-Afrika, Klein-Azië en de Lage Landen. De collectie omvat vooral aardewerk, brons, glas, sculpturen en munten. In het bijzonder de verzameling Romeins glas is de afgelopen decennia aanzienlijk gegroeid, dankzij schenkingen van particulieren.

4 COLLECTIEVORMING

Onder collectievorming verstaan we niet alleen het verzamelen van objecten, maar alle stappen die te maken hebben met het bewaken ervan, alsook met het aanpassen of aanscherpen van de informatie erover. Dit draait om collectiewaardering – en waardeontwikkeling – onderverdeeld in collectiebehoud en -onderzoek, verzamelen en ontzamen.

4.1 COLLECTIEWAARDERING (2026–2028)

Collectiewaardering betreft niet de financiële waarde van collecties, maar is gericht op beleid voor verzamelen én ontzamen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft een methode uitgewerkt voor de museumwereld die ook goed bruikbaar is voor bibliotheek- en archiefcollecties.* Het AP gebruikt deze methode voor de weging van de collectie historische computers. In 2026 start het AP een groot project om gefaseerd de volledige collectie te waarderen volgens de methodiek van de RCE. Het is de bedoeling dit in 2028 af te ronden. Alle domeinen en onderliggende collecties zullen aan bod komen.

De resultaten van deze collectiewaardering helpen ons de prioriteiten voor verzamelen, ontzamen, restaureren en presenteren nader aan te scherpen. Er zullen trainingen worden georganiseerd om onze medewerkers vaardiger te maken in deze methodiek.

4.2 COLLECTIEONDERZOEK

Collectieonderzoek neemt een centrale plek in binnen het AP. Onderzoekers uit binnen- en buitenland komen naar de onderzoeksalen op

de Oude Turfmarkt en in het IWO-boeken-depot. Het AP geeft het beleid voor collectieonderzoek richting volgens het *Beleidsplan AP 2024–2028*, dat een fellowshipprogramma bevat voor (inter)nationale PhD-studenten. De conservatoren bij de afdeling Kennis en Collecties instigeren onderzoek – ze kunnen dat ook zelf uitvoeren – naar de collectie, op de hieronder beschreven wijze. Alle vormen van onderzoek dragen bij aan de waardeontwikkeling, activiteiten en presentaties van de collecties.

Een specifiek onderdeel is het *herkomstonderzoek* of *provenance*-onderzoek. Er kunnen verschillende aanleidingen zijn voor het starten van herkomstonderzoek. Voorafgaand aan een acquisitie wordt altijd de herkomst gecontroleerd. Verder is een restitutieverzoek aanleiding voor onderzoek en doen we – als tijd en middelen het toelaten – nadere studie bij een vermoeden van verdachte herkomst. *Algemeen collectieonderzoek* vindt plaats ten dienste van acquisities en ter voorbereiding van presentaties, nader onderzoek en projecten. Hieronder volgt een lijst (d.d. 2026) van eigen onderzoeksprojecten van het AP in de periode 2025–2028.

- In 2023 is het AP, ingegeven door een aantal restitutieverzoeken, een groot project begonnen om de *herkomst te onderzoeken van de ongeveer 10.000 archeologische objecten die zijn verworven na 1970*. In dat jaar werd het UNESCO-verdrag** tegen illegale handel in cultuurgoe-deren opgesteld, dat is opgenomen in de Ethische Code van de International Council of Museums (ICOM) en de Nederlandse Museumvereniging. Nederland ratificeerde het verdrag in 2009. De afgelopen decennia is gebleken dat er, ook na het afsluiten van het convenant, nog een markt bestaat voor het illegaal opgraven

* *Op de museale weegschaal* (2013).

** Overeenkomst over de middelen om de onrechtmatige invoer, uitvoer en eigendomsoverdracht van culturele goederen te verbieden en te verhinderen.

en verhandelen van archeologische objecten. Het AP wil met dit onderzoeksproject niet alleen beter rekenschap afleggen over de achtergrond en herkomstgeschiedenis van de archeologische collecties, maar ook (nieuwe) samenwerkingen aangaan met herkomstlanden, internationale instituten en onderzoekers. Het concrete project stopt eind 2026, maar herkomstonderzoek, met uitbreiding naar de aankopen van voor 1970, blijft een van de opdrachten aan de conservatoren archeologie.

- Herkomstonderzoek is ook een belangrijk thema voor boeken die tijdens de Tweede Wereldoorlog uit Joods bezit zijn gestolen en zich nu in buitenlandse, met name Duitse bibliotheken bevinden. De door het AP beheerde *voor- en naoorlogse archieven en catalogi van de boekhandels, antiquariaten en veilinghuizen die deze boeken veelal verhandelden*, vormen daarvoor een belangrijke bron. Het AP faciliteert dit Duitse onderzoek en draagt er zelf ook aan bij.

- *Decolonizing Epistemologies: The Reinterpretation of Existing Traditional Knowledge in Suriname*, gefinancierd door de NWA-Consortium Grant, is een onderzoeksproject naar objecten die meer dan honderd jaar geleden uit Suriname zijn meegenomen. De Anton de Kom Universiteit van Suriname werkt hierbij in eerste instantie samen met het Surinaams Museum en de Stichting Jodensavanne, maar ook met Wageningen University & Research, het Naturalis Biodiversity Center, het Wereldmuseum, het Allard Pierson en het Joods Historisch Museum. Het onderzoek stelt historici, erfgoed specialisten, etnobotanici, archeologen en inheemse en Marron-gemeenschappen (afstammelingen van gevluchte tot slaaf gemaakten) in staat om de functie en betekenis van deze objecten te bestuderen en te herinterpreteren. Het onderzoek mondt uit in de virtuele of fysieke restitutie van historische objecten aan het Surinaams Museum in Paramaribo, Suriname.

- Daarnaast is er *Creativity, resilience, and Surinamica: Literary and Cultural Knowledge Transfer at the Allard Pierson*, gefinancierd door het NWO Impact Explorer-programma. Met de vele maatschappelijke aandacht voor de

koloniale geschiedenis van Nederland en de nasleep daarvan, is het noodzaak om in studie hiernaar ‘de kracht en veerkracht’ van weinig bekende, vaak onderdrukte gemeenschappen en stemmen te waarderen en benadrukken (Susi en Simba Mosis, *Hidden Pages. The Story of Sapali* (2023), 12). In samenwerking met het AP heeft dit Impact Explorer-project als doel postkoloniaal literatuuronderzoek meer maatschappelijke impact te geven, via een activiteitenprogramma dat de bijdragen belicht van Guyanese, Surinaamse en Nederlands-Surinaamse diasporaschrijvers aan ons begrip van het Nederlandse koloniale erfgoed. We onderzoeken hoe Engelstalige schrijvers zoals Sonja Boon, Beryl Gilroy en Susi en Simba Mosis de Nederlandse koloniale geschiedenis kritisch herinterpreteren. Hun werken, gebaseerd op archiefmateriaal, erfgoedcollecties en orale geschiedenissen, belichten de pijnlijke realiteit van het kolonialisme. Door deze literaire werken in verband te brengen met andere objecten uit de Surinamica-collectie, creëren we een genuanceerder, diverser begrip van onze gedeelde koloniale geschiedenis. In 2025 is er een kleine tentoonstelling ingericht in het Verhalenkabinet van het Allard Pierson, verschenen er verschillende blogs en zijn er evenementen rond dit thema geweest. Dit onderzoeksproject komt voort uit het NWO Open-project *Fetishizing and Unveiling Dutch Colonialism* door dr. Suzanne Manizza Roszak (RUG) en het Surinamica-project van conservator Isabelle Best (AP).

- De conservator gedrukte werken heeft in de periode september 2025-februari 2026 onderzoek gedaan naar genderperspectieven in de collectie, binnen de regeling ‘Conservatoren Stipendium’ van het Cultuurfonds.

- In samenwerking met Amsterdam Time Machine (Humanities Lab, UvA) en Allmaps (TU Delft) werken AP en UB aan de ontwikkeling van een *nieuw Linked Open Data-model voor de digitale collectie cartografie* dat een standaard wordt voor andere erfgoedinstellingen en te gebruiken is voor onderzoekers (kwalitatief en data driven).

- Met onderzoek naar de *kleine collectie Soedaneese voorwerpen* maakt het AP dit erfgoed toegankelijker.

- Het AP neemt deel aan een voorgenomen onderzoeksproject op de archeologische vindplaats *Tell Ibrahim Awad (Egypte)* in samenwerking met het Egyptische ministerie van Toerisme en Oudheden en de Universiteit Leiden.
- In 2025–2026 wordt met behulp van de financiële regeling Herkomstonderzoek van het Consortium Koloniale Collecties *de collectie Houbolt* onderzocht. Deze verzameling bestaat uit prehistorische werktuigen uit verschillende regio's in Indonesië, eerder in bezit van het voormalige Instituut voor Zuid-Aziatische Archeologie van de Universiteit van Amsterdam.
- Het AP onderzoekt in *de medische, natuurhistorische, cartografische en gastronomische collecties de geschiedenis van de Hortus Medicus (1665–1682)*. De collecties liggen aan de basis van het plan voor beplanting van de Hortus Medicus in de tuin achter het AP en zullen de kern vormen van een museale presentatie over deze tuin van geneeskundige planten.

4.3 VERZAMELEN

Het AP verzamelt voor uiteenlopende doelgroepen, elk met eigen behoeften en belangen.

- *Voor de UvA-gemeenschap* vormen onze collecties zowel een ondersteuning van huidige onderzoeks- en onderwijsbehoeften als een bron voor nieuwe initiatieven op dat vlak. Daarnaast zijn ze het levende geheugen van de universiteit, waarin verschillende facetten van haar geschiedenis en ontwikkeling bewaard blijven.
- *Voor het brede publiek* bieden onze objecten aanknopingspunten om verhalen te vertellen. We kijken vanuit het heden naar het verleden en de toekomst, met de collecties als uitgangspunt. Als erfgoedinstelling zijn we ons bewust van de gevolgen die onze keuzes hebben voor het collectieve geheugen: wij bepalen wat belangrijk genoeg is om voor 'de eeuwigheid' te bewaren, een verantwoordelijkheid met oog voor wat onze voorgangers hebben achtergelaten.

- *Makers van nu* vinden inspiratie in de documenten en voorwerpen uit de diverse collecties.
- Ook *de bredere onderzoeksgemeenschap* kan bij ons terecht. We verwerven materialen van waarde voor lokale, regionale, nationale en internationale wetenschappers.
- Binnen *de internationale gemeenschap* neemt het AP namens de UvA de verantwoordelijkheid voor het beschermen van Nederlands, Europees en mondiaal erfgoed. We beheren zeldzame – soms zelfs unieke – en kwetsbare collecties, en maken deze zoveel mogelijk toegankelijk voor iedereen. Dat doen we online, in presentaties en in onze Onderzoekzaal.

4.4 VERZAMELPRINCIPES

De huidige collectiebeleidsperiode draait in de eerste plaats om waardering van de collecties. Daarmee kunnen wij ons collectieprofiel en verzamelbeleid toetsen en aanscherpen, aan de hand van het *Beleidsplan 2024–2028* en vanuit onze verzameltraditie. Het AP heeft daarnaast de volgende uitgangspunten:

- We geven prioriteit aan materialen die ondervertegenwoordigde stemmen en gemeenschappen documenteren. Bij verwerving houden we, waar mogelijk, rekening met de wensen van de betreffende gemeenschappen. Bij beslissingen over acquisities, beschrijvingen en toegankelijkheid proberen we evenwichtig de belangen af te wegen van alle betrokkenen: makers, onderzoekers, donateurs, personeel en eventueel betrokken gemeenschappen.
- We zoeken actief de samenwerking met andere instellingen die vergelijkbare collecties beheren en stemmen onze keuzes daarmee af.
- We gaan verantwoord om met schenkingsfondsen: deze worden ingezet volgens de doeleinden die schenkers hebben gedefinieerd, met oog voor een investering met veel rendement.
- We zijn ons bewust van de verzamelbias uit het verleden en streven naar een inclusievere benadering.

Cassette Eric van de Boorn

■ Bij de schenking van grotere collecties onderzoeken we of de schenker of een andere bron financieel kan bijdragen aan het werk dat nodig is om de collectie beschikbaar te stellen. Vanuit deze principes bouwen we een toekomstbestendige, betekenisvolle en toegankelijke collectie op, die recht doet aan de diversiteit van onze samenleving en de behoeften van al onze doelgroepen.

4.5 ROL CONSERVATOREN EN TAAKGROEP ACQUISITIE

Conservatoren dragen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit en waardeontwikkeling van de collecties. Zij kennen ‘hun’ collectie door en door: sterke en zwakke punten, hiaten en doublures. Daarnaast hebben ze een duidelijke visie op de gewenste groei en ontwikkeling van de verzameling, in zowel Amsterdamse, nationale als internationale context. Als schakel tussen collectie en gebruiker zoeken zij balans tussen de belangen van een historisch gegroeide

collectie en de dynamische behoeften aan onderzoek, onderwijs en publiekspresentaties. Bij adviezen over acquisitie, selectie en afstoting houden ze rekening met al deze perspectieven.

De Taakgroep Acquisitie (Tacq) fungeert als adviserend en administratief orgaan voor het verwerven en deselecteren van objecten en/of collecties, in de context van de doelen en collecties van het AP. De Tacq adviseert de directie over mogelijke acquisities en ziet toe op de juiste procedures. De Tacq maakt de inhoudelijke afweging en checkt financiering, beschikbare ruimte en haalbaarheid. Daarnaast controleert zij of de vervolgstappen – contracten, transport, conservering, plaatsing, ontsluiting, inclusief de bijbehorende kosten – tijdig en correct zijn geregeld.

4.6 BRUIKLENEN EN COLLECTIEVORMING

Sinds de negentiende eeuw beheert het AP een aantal waardevolle bruikleencollecties afkomstig van wetenschappelijke en culturele

instellingen, stichtingen en particulieren. Door dit beheer op zich te nemen, zet het AP zich in voor behoud en toegankelijkheid van kwetsbaar erfgoed voor onderzoek, onderwijs en valorisatie. Tot nu toe draagt het AP alle kosten voor bewaring, personeel, restauratie en ontsluiting. In de huidige collectiebeidsperiode streeft het AP naar een betere verdeling van deze uitgaven, wat behoud en gebruik van de collecties voor de toekomst kan waarborgen.

Sinds de vorige collectiebeidsperiode worden in principe geen nieuwe bruiklenen meer geaccepteerd. Dit komt doordat het AP zowel eenmalige kosten (voor transport, verpakking, registratie en ontsluiting) als structurele kosten maakt (per strekkende meter plankruimte). Een bruikleengever kan bovendien in principe op elk moment de collectie terugvragen, zonder de kosten te vergoeden die het AP jarenlang heeft gemaakt. Tijdens de komende collectiebeidsperiode wil het AP samen met bruikleengevers onderzoeken of bruiklenen kunnen worden omgezet in (geleidelijke) schenkingen. Een uitzondering vormen natuurlijk bruikleengevers die nu al structureel bijdragen aan de kosten.

4.7 GERICHTERE ACQUISITIE

Tijdens de komende collectiebeidsperiode gaat het AP de acquisitie van nieuwe objecten en verzamelingen sterk terugbrengen, vanwege beperkte personele capaciteit en (financiële) middelen voor opslag, verwerking en ontsluiting. Daarnaast willen we een inhaalslag maken in registratie, ontsluiting en eventuele digitalisering. Met het grote project collectiewaardering worden per kennisdomein en collectieonderdeel de lacunes in het collectieprofiel in kaart gebracht.

We houden rekening met de verschillende taken en functies van de collectiegebieden. Zo heeft het AP voor Uitvoerende Kunsten en Grafische Vormgeving een landelijke taak, met apart budget van het ministerie van OCW (Culturele Basis Infrastructuur (BIS)). Voor de

Theatercollectie is al een actief acquisitiebeleid van kracht (Theater Collectie Selectie), evenals voor de doopsgezinde bibliotheek, in bruikleen gegeven door de Verenigde Doopsgezinde Bibliotheek Amsterdam. Voor sommige collectiegebieden, zoals de Bibliotheca Rosenthaliana, cartografie, strips, illustraties en oude drukken uit Amsterdam, gelden landelijke afspraken. Die zeggen in hoeverre het AP verantwoordelijk is voor deze terreinen. In de komende collectiebeidsperiode wordt per collectieprofiel vastgesteld welke afspraken – formeel of informeel – zijn gemaakt. Daarnaast wordt, als vervolg op het project collectiewaardering, aangegeven welke groei per jaar mogelijk is. Dit moet eind 2028 klaar zijn.

Voor de archeologische collectie heeft herkomstonderzoek aangetoond dat de internationale kunsthandel in het verleden betrokken was bij misstanden. Op basis van deze inzichten wordt in de komende collectiebeidsperiode een apart acquisitiebeleid voor de archeologische collectie opgesteld. Centraal staat de vraag of en hoe het AP objecten moet aankopen of aannemen, om elke stimulans aan deze handel te voorkomen, en daarnaast of het AP als culturele instelling actief objecten aan de markt kan onttrekken en kan zorgdragen voor restitutie van eventuele illegale objecten. In de voorbereiding van dit beleid wordt al uitgegaan van een nieuwe acquisitieprocedure, gebaseerd op wettelijke en ethische kaders en gericht op dialoog met herkomstlanden.

Objecten uit een koloniale context worden per geval beoordeeld: bij elk item wordt getoetst of Nederland de juiste bewaarplek is. Het AP is zeer terughoudend met het verwerven van objecten uit een koloniale context.

4.8 ONTZAMELEN, SELECTEREN EN AFSOTEN

Bij het bewaken van het collectieprofiel hoort ook beoordelen welke objecten niet (meer) binnen het profiel passen. Het doel van afstoten is altijd betere kwaliteit en samenstelling van de collectie, en een betere bestemming voor objecten. Deselecteren van een

collectie(onderdeel) moet altijd een zorgvuldig en controleerbaar proces zijn. Diverse wetten, afspraken en gebruiken zijn erop van toepassing, die sterk verschillen per erfgoedsector. Voor musea is de Leidraad Afstoten Museale Objecten (LAMO) maatgevend.

Het AP is als onderdeel van de Bibliotheek UvA/HvA aangesloten bij de UKB en volgt het Landelijk UKB-bewaarbeleid voor gedrukte boeken en tijdschriften. De archiefwetgeving biedt kaders voor waardering en selectie van archieven. Omdat het AP alle soorten collecties herbergt, moet rekening worden gehouden met al deze verschillende regelgeving. De waardering van het collectieprofiel – bij zowel acquisitie als deselectie – vindt plaats op het niveau van de domeinen en de deelcollecties daaronder. Maar voorafgaand aan het afstoten op objectniveau moet ook altijd eerst een waardering van dat object zelf gebeuren. We volgen daarbij de regelingen van de LAMO, de afspraken hierover binnen UKB-verband en de vereisten van de archiefwetgeving (zie voor een toelichting bijlage B).

4.9 ETHISCHE OVERWEGINGEN BIJ HET COLLECTIEBELEID

Het AP dient een aantal ethische vragen met aandacht en zorg op te pakken. We staan open voor nieuwe ethische overwegingen, opgevoerd door bijvoorbeeld maatschappelijke ontwikkelingen, of voor het mogelijk herzien van oude.

- **Menselijke resten in academische collecties.** Net als in veel andere universitaire erfgoedinstellingen is de omgang met menselijke resten een gespreksonderwerp en aandachtspunt in het AP. Recent onderzoek naar resten in de collectie en vraagstukken rond het tentoonstellen ervan, vormden een katalysator. Het AP is inmiddels in gesprek met andere musea in Nederland die menselijke resten beheren, waarbij ethiek en beleid worden besproken. Deze samenwerking moet leiden tot een

nationaal beleid/nationale norm voor de omgang met menselijke resten in museale context. Tegelijk ontwikkelt het AP intern beleid voor de omgang met de verschillende vormen van menselijke resten in zijn collecties, en weegt dat regelmatig. In deze collectiebeleidsperiode heeft de omgang met menselijke resten in museale context bijzondere aandacht.

- **Objecten uit Koloniale Context.** Het AP volgt het advies van de Stichting Academisch Erfgoed en de UKB, *Verzameld in naam van de Wetenschap* (2023).

- **Archeologische objecten afkomstig uit illegale kunsthandel.** Sinds 2023 voert het AP herkomstonderzoek uit naar de archeologische collecties die na 1970 zijn binnengekomen. Het doel is samenwerkingen aan te gaan met landen van herkomst en andere vormen van verbinding te verkennen, naast mogelijke restitutie van de objecten die niet volgens de regels verhandeld blijken.

- **Goed huisouderschap, of *custodianship* van de collecties die we digitaliseren.** Het online beschikbaar stellen is een mooie manier om aan veel meer mensen te laten zien wat we allemaal hebben. Tegelijkertijd gaan de technische ontwikkelingen met Linked Open Data en andere AI-toepassingen zo snel, dat we niet kunnen overzien wat er gebeurt met de beelden die wij de wereld in sturen. Dat is niet per se een probleem, maar kan dat wel worden: als beherende instelling hebben we de ethische verplichting goed na te denken over wat wij online zetten – óók als auteursrecht en privacywetgeving niet meer van toepassing zijn. Dit kan zowel gaan om kwetsbare of juist kwetsende afbeeldingen of (verouderde) teksten als om metadatering. Goed custodianship betekent dat we soms kiezen om gedigitaliseerd materiaal niet online beschikbaar te stellen, maar bijvoorbeeld alleen lokaal in de Onderzoekzaal aan de Oude Turfmarkt. Hiervoor zetten we in de komende beleidsperiode een richtlijn op.

Omgang met menselijke resten

- Ongeacht hun geografische of culturele oorsprong, geslacht, leeftijd of staat van conservering, worden alle menselijke resten in de collectie van het AP als zodanig erkend en met evenveel respect en zorg behandeld.
- Menselijke resten worden niet behandeld als (archeologische) voorwerpen, maar gezien als resten van ooit levende mensen.
- Museummedewerkers en (externe) onderzoekers zijn op de hoogte van ethische en praktische richtlijnen voor de omgang met menselijke resten in het AP.
- Er wordt zorgvuldig nagedacht over de redenen voor/motivaties achter elk besluit om menselijke resten in het AP onderdak te bieden. Het AP wil actief, reflectief en flexibel zijn in de omgang met menselijke resten in haar collecties.
- Het AP hecht waarde aan het uitvoeren van (herkomst)onderzoek naar de menselijke resten in de collectie.
- De aanwezigheid van menselijke resten in de collecties van het AP is onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van het

instituut. Het AP rechtvaardigt het bewaren van menselijke resten vanuit een wetenschappelijk en educatief perspectief en is daarom ook transparant over de aard en de geschiedenis van de resten in de collectie, net als over hun herkomst. Toegang tot de resten voor wetenschappelijk onderzoek wordt per onderzoeksaanvraag beoordeeld.

- De afweging om menselijke resten in de collectie te houden wordt per casus beoordeeld. Waar mogelijk worden herkomstgemeenschappen geraadpleegd en erbij betrokken. Dit kan leiden tot repatriëring of herbegraving.
- Voor het tentoonstellen van menselijke resten voor een breed publiek wordt beleid gevormd in lijn met bovenstaande uitgangspunten. Met aandacht voor zorgvuldige afweging van de redenen tot al dan niet (digitaal) tentoonstellen, creëren van een passende context met inachtneming van zowel de menselijke resten als de bezoeker, en altijd met mogelijkheden voor een gesprek.

5 BEHEER EN BEHOUD VAN DE COLLECTIE

Het zorgvuldig beheren en behouden is cruciaal om zowel de fysieke als de digitale integriteit van de objecten te garanderen. Dit hoofdstuk bespreekt de huidige staat van de collectie, de locaties waar deze is ondergebracht, en de preventieve maatregelen die nodig zijn voor een verantwoord beheer. Daarnaast wordt aandacht besteed aan conservering en restauratie, veiligheidsmaatregelen en collectiehulpverlening, bruiklenen en collectiemobiliteit, registratie en documentatie, en het beheer en behoud tijdens tentoonstellingen en presentaties.

5.1 MATERIAALSOORTEN EN OBJECTCATEGORIËN

In het AP zijn verschillende historische bibliotheekcollecties samengevoegd met drie collecties die uit een museale context afkomstig zijn (uitvoerende kunsten, archeologie en universiteitsgeschiedenis). Wij maken in de

praktijk van behoud en beheer onderscheid tussen materiaal uit bibliothecaire en uit museale context. Dit is helder zolang we het hebben over een boek (bibliothecair) of een Griekse vaas (museaal), maar er is ook een hybride categorie objecten, die afhankelijk van de achtergrond gewogen wordt als bibliothecair of museaal. Bijvoorbeeld affiches en prenten. Het AP beheert daarnaast archieven en documentatiemateriaal, ook afkomstig uit beide contexten maar door ons aangeduid als ‘archivaal materiaal’. De labels bibliothecair, museaal en archivaal zeggen niets over het mogelijke gebruik van de objecten: een oude druk gebruiken we net zo goed in tentoonstellingen en de museale objecten zijn altijd beschikbaar voor onderwijs en onderzoek.

5.2 WAARDERING VAN DE COLLECTIE

Een goed inzicht in de culturele waarde van objecten en collecties is essentieel voor gefun-

deerde besluitvorming over beheersprocessen en prioriteitstelling. Waardering vormt de basis voor risicomanagement en helpt waardeverlies te voorkomen. zij biedt ook aanknopingspunten om de waarde van minder prominente objecten te versterken. Daarnaast ondersteunt waardering beslissingen over bruiklenen, collectiemobiliteit, presentatie, selectie en herbestemming.

Doordat de maatschappij en het AP voortdurend evolueren, verandert ook de culturele waardering van collecties. Collectiewaardering is dus een doorlopend proces om de collectie scherper af te bakenen, rekening houdend met hedendaagse verschuivingen en onderbelichte aandachtsgebieden. In lijn met maatschappelijke thema's als participatie, inclusie en meerstemmigheid, hanteert het AP naast esthetische ook maatschappelijke criteria bij de selectie van culturele objecten voor presentaties en verwerving. Dit werkt ook door in de prioritering op het werkterrein van de afdeling Beheer en Behoud.

Het uiteindelijke doel is behoud en daarmee, waar mogelijk, waardeverhoging van de collectie. Hiervoor wordt optimale bewaring gecombineerd met maximale toegankelijkheid voor diverse doeleinden. Een risicogerichte en preventieve aanpak staat centraal. Activiteiten die horen bij het professioneel beheer van een collectie – het collectiemanagement – vallen uiteen in drie categorieën: gebruik, behoud en ontwikkeling.

- Het *gebruik* van een collectie houdt onder andere in: presenteren, in bruikleen geven of raadplegen van objecten. En: voorwerpen onderzoeken om tot een presentatie, bruikleen of publicatie te komen.
 - Onder *behoud* vallen activiteiten die te maken hebben met het beheer van objecten, zoals registratie, conservering en de zorg voor optimale bewaaromstandigheden (tekeningen in een zuurvrije doos opbergen, het klimaat in een depot regelen, de collectie stofvrij houden).
 - *Ontwikkeling* verrijkt de collectie, bijvoorbeeld door de verwerving van objecten of nader (kunst)historisch, antropologisch of materiaal-technisch onderzoek.
- Bij deze drie activiteiten speelt de waarde die

Het team van Beheer en Behoud aan het werk

aan de collectie wordt toegekend een belangrijke rol.

5.3 ERFGOED OP LOCATIE

Onze collecties zijn ondergebracht op verschillende plaatsen. Naast de open depotopstelling in de Artis Bibliotheek bevinden de collecties zich in de presentaties en tentoonstellingszalen in het AP en diverse depots aan de Oude Turfmarkt, in het IWO-depot in Amsterdam-Zuidoost en in externe (commerciële) depots. Het AP is tevens verantwoordelijk voor het beheer van duizenden historische en wetenschappelijke objecten en kunstvoorwerpen in de gebouwen waarin de UvA is gehuisvest, of in panden die een relatie hebben met de historie van de universiteit en haar collecties. Het beheer houdt in dat een van onze medewerkers structureel en met regelmaat de staat, locatie en beheersomstandigheden van de objecten ter plekke inspecteert. Gezien de enorme ruimte die alle UvA-gebouwen bij elkaar beslaan, is dit een omvangrijke taak. Hiervoor hebben wij beleid opgesteld voor *erfgoed op locatie*.

5.4 AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE BELEIDSPERIODE

Voor de komende beleidsperiode agendeert het AP een aantal aandachtspunten op het gebied van collectiebeleid.

Herzien van standplaatsen en opslagmethoden voor diverse collecties

Een belangrijk aandachtspunt in de komende beleidsperiode is het herzien van standplaatsen en opslagmethoden. Dit betreft zowel verplaatsing als verbetering van de objectopslag, vooral binnen lopende projecten zoals Collectiemanagement Universiteitsgeschiedenis, Herkomstonderzoek Archeologische Collecties en een aantal initiatieven voor de Theater- en de Muziekcollectie. De collecties in het externe depot van vervoerder Hizkia zijn in 2025 voor een groot deel verhuisd naar het IWO, in samenwerking met de sector Depots en Documentlevering. Daarnaast wordt in samenwerking met de conservator Universiteitsgeschiedenis een start gemaakt met ontzamen, volgens de voorgeschreven LAMO-methoden. Een vergelijkbare aanpak geldt voor de collecties in het externe depot van verhuisbedrijf Hulshoff. Voor de collecties in de gebouwen van de UvA – vaak in niet-museale omgevingen – ligt de focus de komende periode op het onderhouden van het netwerk van contactpersonen op de locaties, het vernieuwen van de handleiding voor lokaal beheer en het opstellen van beheersovereenkomsten, alsook het eenduidig beschrijven op goed vormgegeven bordjes van wat er hangt of staat en waar het vandaan komt:

- het optimaliseren van de basisregistratie van de museale collecties, mede in het kader van de overgang naar Axiell Collections. Dit geldt zowel voor de collecties op de locaties als voor die in de depots, met aandacht voor onderhoud en presentatie.
- Verplaatsen en verbeteren van opslagmethoden en standplaatsen voor de collecties Theater, Muziek, Universiteitsgeschiedenis, Computergeschiedenis en BKR in het IWO-depot.

- Verbeteren van opslagmethoden en standplaatsen voor de collecties Archeologie en Boek en Papier op de locatie Oude Turfmarkt.
- Beleid ontwikkelen rond de collectie gebouw-gebonden kunst. Deze, soms erg grote, kunstobjecten hebben een wat verweesde positie. Het is kunst en kan niet zomaar worden weggedaan, maar wij zijn niet toegerust op de zorg voor deze objecten, die bovendien erg veel depotruimte in beslag nemen. In 2026 zullen we zoeken naar een alternatieve opslagplaats.

Preventieve conservering

Preventieve conservering omvat de maatregelen en handelingen gericht op de omgeving van een object of groep objecten met de bedoeling schade en verlies te voorkomen of minimaliseren. Het gaat om een verscheidenheid aan activiteiten en procedures, zoals hanteren, verpakken en transporteren, bewaren in depot, onderhoud, *integrated pest management* (IPM), calamiteitenbeheersing, beveiliging en opleiding van medewerkers.

Klimaat

In 2022 werd een nieuw klimaatmonitoringsysteem operationeel in de gebouwen Oude Turfmarkt 127–129. Hierdoor kan onafgebroken het klimaat in de gaten worden gehouden. In hetzelfde jaar is een klimaataudit uitgevoerd in dit gebouw. De Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) is hierbij betrokken. Focuspunten waren de processen, workflow en communicatie, en daarnaast is een technisch onderzoek uitgevoerd naar de huidige klimaatinstallaties. Dit was ingegeven door incidentele klimaatfluctuaties in tentoonstellingszalen en depots, met als gevolg niet-optimale condities voor objecten én bezoekers.

In het IWO-depot wordt het klimaatsysteem ook continu onderzocht op incidenteel voorkomende onregelmatigheden en gewerkt aan optimale omstandigheden. Dit wordt gedaan door de sector Depots en Documentlevering (D&D) van de UB in samenwerking met de afdeling Beheer en Behoud van het AP. In deze collectiebeleidsperiode wordt eerst een nieuwe klimaatstrategie bepaald. Op basis daarvan

Meer aandacht voor gevaarlijke stoffen

volgt een sterke inzet op het optimaliseren van de klimaatcondities.

Integraal Pestmanagement

In deze collectiebeidsperiode worden de bestaande plannen voor Integraal Pestmanagement (IPM) aangescherpt voor zowel Oude Turfmarkt 127–129 en de Artis Bibliotheek als het IWO-depot. Het streven is om digitaal te gaan monitoren.

Onderhoud

De onderhoudsplannen worden in deze collectiebeidsperiode aangescherpt. De aandacht gaat vooral uit naar het onderhoud en schoonmaak van de objecten en vitrines in presentaties aan de Oude Turfmarkt en overige gebouwen van de UvA, met name in het Science Park en de Agnietenkapel.

Beveiliging

In 2022 is begonnen met een onderzoek naar het vervangen van het bestaande objectbeveiligingssysteem. Over de aanschaf van een nieuw systeem is in 2024 besloten en in 2025 is het geïmplementeerd.

Verpakkingen

De komende beleidsperiode worden de verpakkingen verbeterd, evenals het voorraadbeheer hiervan, op de locaties Oude Turfmarkt en IWO-depot. Het betreft in de eerste plaats verpakkingen voor boek-, papier- en archiefmateriaal.

5.5 NAAR ACTIEVE CONSERVERING EN RESTAURATIE

In deze collectiebeidsperiode stellen de afdelingen Beheer en Behoud en Kennis en Collecties vanuit de collectiewaardering een plan op voor actieve conservering en restauratie met prioriteiten. Daarnaast verscherpen we het protocol voor periodieke monitoring van kwetsbare materialen zoals papier, textiel, hout en metaal, en stellen we een conserveringsplan op. De collectiewaardering vindt ook haar weerslag in het restauratieplan. Tot die tijd wordt bij restauratie prioriteit gegeven aan:

- Objecten die worden *tentoongesteld* of regelmatig voor *onderwijs* worden ingezet.
- Objecten waarbij het *verval acuut* is (worden binnen een jaar gerestaureerd).

■ Objecten uit een *koloniale context*, items die expliciet verbonden zijn met gender of die een minderheid vertegenwoordigen (volgens de gedefinieerde uitgangspunten in het *Beleidsplan 2024–2028*).

Bij uitgaande bruiklenen proberen wij indien nodig afspraken te maken over financiering van de restauratie door de bruikleenverkrijger.

5.6 VEILIGHEIDSZORG

Een belangrijk onderdeel van het calamiteitenplan is de *veiligheidszorg* voor de collectie: de collectiehulpverlening (CHV). Het CHV-plan is meer dan een handleiding voor noodsituaties. Beheer en Behoud is dagelijks bezig met risicomanagement en preventief werken. Dit omvat advies bij het organiseren van evenementen zoals Museumnacht (crowdcontrol), lezingen, schouwen en kortdurende collectiepresentaties, maar ook risico-inschatting bij het samenstellen van tentoonstellingen, het organiseren van transporten en het uitvoeren van objectonderzoek. De verzekering van de collectie, bijvoorbeeld bij transporten, bruiklenen en tentoonstellingen, loopt via de UvA. Hierover is specifiek contact met de Corporate Risk and Insurance Manager van de universiteit. Binnen het AP en de UB is een CHV-team verantwoordelijk voor de CHV-plannen, -kits, -trainingen en -procedures. Het AP is lid van het CHV-netwerk *Musea Amsterdam-Centrum*, met Amsterdam Museum, Museum Ons' Lieve Heer op Solder, H'ART Museum, De Nieuwe Kerk Amsterdam, Joods Cultureel Kwartier, Museum Het Rembrandthuis, Artis en Koninklijke Verzamelingen. Dit netwerk organiseert trainingen, studiedagen en kennis- en materiaaluitwisseling. In deze collectiebeleidsperiode zullen we de CHV-plannen voor Oude Turfmarkt 127–129, de Artis Bibliotheek en het IWO-depot updaten op basis van een actuele risicoanalyse. Daarnaast zullen we het draagvlak voor veiligheid en risicomanagement vergroten door facilitaire medewerkers, BHV'ers en publieksmedewerkers te informeren en trainen.

5.7 BRUIKLENEN EN COLLECTIEMOBILITEIT

Diverse nationale en internationale organisaties en instellingen maken gebruik van onze collecties voor tentoonstellingen, onderzoek en onderwijs. Per jaar ontvangt het Registrar's Office gemiddeld 30–40 bruikleenaanvragen. Bijvoorbeeld van Rijksmuseum, Mauritshuis, Stadsarchief Amsterdam, Nederlands Openlucht Museum, Naturalis, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Museum August Kestner in Hannover, LVR Jüdisches Museum in Keulen, Bozar in Brussel, LVR Landesmuseum in Bonn, Musea Brugge, Vaticaanse Bibliotheek in Rome en Casa de las Alhajas in Madrid. Naast het verwerken van bruikleenanvragen doet het AP zelf ook aanvragen voor bruiklenen, tentoonstellingen, onderzoek en onderwijs. Voorbeelden van instellingen waarmee we samenwerken zijn Nationaal Archief, Joods Museum, Rijksmuseum van Oudheden, Literatuurmuseum, Vaticaanse Bibliotheek in Rome, Musée du Louvre in Parijs, Petrie Museum in Londen en J. Paul Getty Museum in Los Angeles. Het Registrar's Office is niet alleen verantwoordelijk voor het bruikleenverkeer, maar ook voor de collectiemobiliteit, zowel intern als extern. Dit omvat transporten in het kader van bruiklenen, maar ook collectietransporten voor acquisities en tussen gebouwen van de UvA. Werkzaamheden die voortvloeien uit deze taken zijn onder andere: conditierapporten opstellen, conserveren, ompakken, mounten, inrichten, steunen maken, facility-rapporten opstellen, en koeriersdiensten. In 2024 is een *bruikleenbeleid* opgesteld met criteria voor honorering van bruikleenaanvragen. Hierbij spelen vragen een rol over de kwetsbaarheid van objecten, de duur van het bruikleen en het al dan niet uitlenen van objecten die in de eigen vaste opstelling staan. Helaas moesten we in 2025 een *bruikleenstop* invoeren vanwege te krappe bezetting. In deze collectiebeleidsperiode werken we aan een efficiëntere werkwijze binnen het Registrar's Office. Naast het continu updaten en ontwikkelen van procedures en workflows, krijgt de coördinatie van werkzaamheden tussen het Registrar's Office en de restauratieateliers meer focus. We

richten ons vooral op verbetering van de bruikleenprocessen en op de financiële organisatie en het kostenbeleid rond aanvragen. Daarnaast zullen we de procedures voor *collectiemobiliteit differentiëren*. Dit geldt voor interne en externe transporten in het kader van bruikleenverkeer, transporten tussen museum en depot, maar ook acquisities en schenkingen. Het verzekeren van de collectie is hierbij belangrijk.

5.8 COLLECTIEBEHOUD EN PRESENTATIES

Beheer en Behoud draagt in belangrijke mate bij aan het samenstellen en inrichten van tentoonstellingen en presentaties, naast het permanente beheer van de collecties in tentoonstellingszalen en op de campussen en in gebouwen van de UvA. In deze collectiebe-leidsperiode zullen we beleid vormen voor differentiatie tussen de verschillende collectie-onderdelen en/of materiaalsoorten, zodat de collectie zichtbaarder wordt. De ondersteu-nende processen van Beheer en Behoud zullen in lijn hiermee worden aangepast.

5.9 OMGANG MET MENSELIJKE RESTEN

De onder 4.9 gedefinieerde uitgangspunten voor omgang met menselijke resten hebben invloed op de praktische omgang met de resten vanuit een collectiebeheer-perspectief. De behandeling van de resten volgt huidige ethische normen en waar van toepassing de voorkeuren/wensen van de herkomstgemeen-schappen. Dit houdt in dat de manier waarop de resten worden beheerd/bewaard continu geëvalueerd wordt. De bewaaromstandig-heden moeten passend zijn en de resten geschikt houden voor toekomstig onderzoek en educatieve doeleinden. Om die reden vormt de bescherming van hun compleetheid, anatomische integriteit en waardigheid de grootste prioriteit bij het bewaren, hanteren en (her)verpakken. Er zijn specifieke stan-daarden ontwikkeld voor het opslagmedium, het klimaat en de opslagomgeving, die zijn vastgelegd in een beleidsnotitie. Eveneens hebben wij standaarden voor het hanteren van de resten en het eventueel ompakken, en voorschriften voor onderzoekers die met de resten omgaan (inclusief non-invasief en/of destructief onderzoek).

6 REGISTRATIE, ONTSLUITING EN DIGITALISERING

6.1 GEBRUIKTE TERMINOLOGIE

De termen registratie, ontsluiting en digitalisering worden niet altijd op dezelfde manier gebruikt. In dit collectieplan hanteren we de volgende definities:

- **Registratie** is het vastleggen van gegevens over materiaal uit de collectie, zowel voor intern beheer als voor online toegankelijkheid. Er worden interne beheergegevens geregistreerd, zoals locatiegegevens, afmetingen, acquisitie- en restauratie-informatie, en eventueel beeldmateriaal ter identificatie. Daarnaast omvat registratie metadata die voor het publiek beschikbaar zijn. Voor museaal materiaal geldt de Spectrum-norm, die onderscheid maakt tussen algemene registratie en basisregistratie. Die laatste bevat de minimaal noodzakelijke gegevens om een object te identificeren en te lokaliseren. Omdat een museaal object niet, zoals een bibliotheekboek, aan de hand van bijvoorbeeld een titelblad kan worden herkend, moet basisregistratie direct bij opname in de collectie plaatsvinden. Aanvullende registratie kan later worden uitgevoerd.
- **Ontsluiting** betekent het (online) vindbaar en opvraagbaar maken van collectiemateriaal voor het publiek, met name voor onderwijs, onderzoek en presentatie. Dit gebeurt via metadata, bijvoorbeeld in een catalogus of via ArchivesSpace. Ontsluiting kan op twee niveaus: (i) itemontsluiting, het beschrijven van een individueel, fysiek opvraagbaar object, en (ii) collectieontsluiting, het beschrijven van een archief of collectie als geheel, waarbij inzicht wordt gegeven in omvang, inhoud, samenstelling en herkomst.
- **Digitalisering** omvat het maken, duurzaam bewaren en online beschikbaar stellen van digitale versies van fysiek collectiemateriaal (zoals afbeeldingen, audio, video, 3D-scans of andere digitale bestanden), evenals het beheer

en de online toegankelijkheid van *digital-born* materiaal. Onder digitalisering vallen: (i) het maken, verwerken en conserveren van digitale afgeleiden van fysieke objecten en het verwerken en conserveren van digital-born objecten, (ii) het documenteren van het digitaliseringsproces (wat in museale context ‘registreren’ en in bibliotheekcontext ‘catalogiseren’ wordt genoemd), en (iii) het publiceren van de objecten via bijvoorbeeld een catalogus of beeldbank, met de mogelijkheid om deze via Linked Open Data te verspreiden.

6.2 DOELSTELLING

Ondanks de verschillen tussen de AP-collecties – zoals bibliotheekmateriaal, archieven en museumobjecten – is het doel voor elk materiaal hetzelfde: zo toegankelijk mogelijk maken voor onderzoek, onderwijs en het publiek. Het erfgoed van de UvA moet daarom goed geregistreerd en digitaal ontsloten zijn. Dit betekent onder meer dat al het bibliotheek- en archiefmateriaal online vindbaar en opvraagbaar dient te zijn voor raadpleging.

6.3 OPZET REGISTRATIE EN ONTSLUITING

Voor de registratie en ontsluiting van de verschillende materiaaltypen gebruikt het AP collectie-informatiesystemen, afgestemd op de specifieke eigenschappen van bibliotheek-, archief- en museaal materiaal. Er wordt voor de ontsluiting onderscheid gemaakt tussen itemniveau en collectieniveau (zie ook tabel 1 op pagina 38).

- **Bibliotheekmateriaal** (zoals handschriften, boeken, tijdschriften, kaarten, prenten en andere gedrukte werken) wordt op itemniveau geregistreerd en ontsloten in Alma/Primo. Het publiek kan alles online raadplegen via de

UvA/HvA CatalogusPlus. Registratie in Alma zorgt er ook voor dat het materiaal vindbaar is in WorldCat. Op collectieniveau wordt elke collectie ontsloten met een collectiebeschrijving in ArchivesSpace, waarna automatisch een bijbehorend record in Alma wordt aangemaakt. Hieraan kunnen de bijbehorende bibliotheekitems worden gekoppeld. Axiell-AP fungeert daarnaast als collectiebeheersysteem voor bruikleenadministratie, restauraties en documentatie van items uit niet-museale collecties.

- **Archieven** worden geregistreerd en ontsloten in ArchivesSpace. Een collectiebeschrijving maakt de archieven op collectieniveau toegankelijk voor het publiek. Voor nog betere vindbaarheid wordt in Alma automatisch een bijbehorend record voor de collectie aangemaakt, zodat deze ook via CatalogusPlus te vinden is. Voor verdere ontsluiting is het mogelijk een – gedeeltelijke of volledige – inventaris te maken, waarmee afzonderlijke stukken of dossiers kunnen worden opgevraagd. Omdat dit zeer arbeidsintensief is, beschikken slechts weinig archieven over een (volledige) inventaris. Zie voor meer informatie <https://archives.uba.uva.nl>.
- **Museale objecten** zoals alle items in de archeologische collectie en museale objecten uit de collectie universiteitsgeschiedenis zoals foto's, wetenschappelijke instrumenten en onderwijsplaten, worden geregistreerd in Axiell-AP, wat ook geldt voor foto's uit de overige collecties. Dit systeem dient bovendien als collectiebeheersysteem voor bruikleenadministratie, restauraties en documentatie. Anders dan voor bibliotheekobjecten, waarbij registratie in Alma wordt gecombineerd met aanvullend beheer in Axiell-AP, worden museale objecten geheel geregistreerd binnen één systeem. Museale objecten worden voor het publiek vindbaar en opvraagbaar door het overzetten van metadata naar Alma, dat online toegankelijk is via de UvA/HvA CatalogusPlus. Museale collecties worden op collectieniveau ontsloten met een beschrijving in ArchivesSpace en een bijbehorend record in Alma.
- **Theatercollecties** worden beheerd en ontsloten in Axiell-TIN, een speciaal aangepaste versie van Axiell die is gekoppeld aan de première-

database. In dit systeem worden alle items geregistreerd, met uitzondering van monografieën. Daarnaast worden hierin collectiebeschrijvingen van de TIN-collecties gemaakt. Axiell-TIN is online toegankelijk voor het publiek, zie <https://theatercollectie.uva.nl>

6.4 SYSTEMEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

De registratie en ontsluiting van de collecties is ondergebracht bij verschillende teams en afdelingen, elk met eigen verantwoordelijkheden en expertise (zie ook tabel 1).

- **Bibliotheekitems** worden beschreven door het Team Erfgoed van de afdeling Acquisitie & Metadata-diensten (A&M) van de UB. Dit team werkt volgens werkplannen en is verantwoordelijk voor de standaarden, beschrijvingsregels en handleidingen voor de invoer. Daarnaast controleert A&M of de invoer voldoet aan de geldende regels. Door de complexiteit van internationale standaarden en beschrijvingsregels is voor dit werk grote expertise vereist.
- **Collectie- en archiefbeschrijvingen en archiefinventarissen** worden opgesteld door het Team Collectie- en Archiefontsluiting, conservatoren, vrijwilligers en tijdelijke externe krachten. Vrijwilligers en externe medewerkers werken altijd onder begeleiding van ervaren collega's. De redactie (die werkt volgens de Encoded Archival Description-standaard voor online inventarissen) draagt zorg voor de kwaliteitscontrole en publicatie. De afdeling Depots en Documentlevering is verantwoordelijk voor de registratie van de locatiegegevens.
- **Museale objecten** worden sinds 2024 geregistreerd in Axiell-AP (dat eerder al werd gebruikt voor bruikleenadministratie). De in Alma beschreven items zijn hiernaar overgezet. De metadata worden hier continu geactualiseerd, aangevuld en uitgebreid met niet eerder geregistreerde objecten. De afdeling Beheer en Behoud en, in enkele gevallen, de conservator universiteitsgeschiedenis voeren de basisregistratie uit (inventarisnummer, locatieregistratie en identificatie aan de hand van afbeeldingen). De collectieregistrator zorgt

voor de standaarden, beschrijvingsregels en handleidingen, en controleert of de invoer aan deze regels voldoet. De betrokken conservatoren zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke beschrijving.

- **Theatercollecties** worden basis-geregistreerd door de afdeling Beheer en Behoud. Collectie-specialisten en conservatoren voegen inhoudelijke gegevens toe. De basisregistratie van premières wordt uitgevoerd door externe inhuur.

- **Beeldbanken.** Het toevoegen van beelden gebeurt onder verantwoordelijkheid van de coördinator digitalisering van het AP, vaak in samenwerking met functioneel beheer van Digitale Infrastructuur (DI). Axiell-TIN heeft

een interne beeldbank, die wordt gevuld door en onder verantwoordelijkheid van de collectiespecialisten. Het functioneel beheer en leveranciersmanagement van de beeldbanken en bijbehorende systemen (zoals Goobi Workflow en het Digitaal Depot) valt onder DI. Voor alle informatiesystemen is er nauwe samenwerking met de metadata-specialisten van A&M, om de ontsluiting van objecten te optimaliseren — zowel binnen de catalogus als daarbuiten, bijvoorbeeld via Linked Open Data. Ook de functioneel beheerders van DI zijn hierbij betrokken. Het functioneel beheer en leveranciers-management van de collectiesystemen is een verantwoordelijkheid van DI.

Systeem	Registratie	Ontsluiting voor publiek	Verantwoordelijk voor de invoer/controle op de invoer	Beeldbank	Bruikleen-verkeer en restauraties
Alma	Bibliotheekitems: boeken, tijdschriften, kaarten, handschriften, prenten, overig drukwerk en audiovisueel materiaal	Ex Libris Discovery	Invoer: team Erfgoed Controle: A&M	Algemene beeldbank	Axiell-AP
ArchivesSpace	Aanwinsten van collecties en archieven in Accessions Collectie- en item-beschrijvingen via inventarissen	Collectiebeschrijvingen en inventarissen: ArchivesSpace Public Interface Allard Pierson – The Collections of the University of Amsterdam Collectiebeschrijvingen (met bijbehorende bibliotheek en museale items): Ex Libris Discovery	Invoer: collectiespecialisten, conservatoren, projectmedewerkers, Controle: EAD-redactie	Interne beeldbank ArchivesSpace	Axiell-AP
Axiell-AP	Museale objecten en foto's	Via Alma vindbaar in: Ex Libris Discovery	Invoer: medewerkers Beheer en Behoud Invoer en controle: conservatoren en senior registrator	Algemene beeldbank	Axiell-AP
Axiell-TIN	Alle theatercollecties, behalve monografieën	Theatercollectie UvA Eenvoudig zoeken	Team Uitvoerende Kunsten	Interne beeldbank Axiell-TIN	Axiell-AP

Tabel 1. Overzicht van systemen en verantwoordelijkheden

6.5 HUIDIGE SITUATIE REGISTRATIE EN ONTSLUITING

Met uitzondering van de Theatercollectie geldt voor alle collecties de volgende situatie.

- Op collectieniveau zijn alle collecties en archieven geregistreerd. Ongeveer 60% daarvan is ontsloten met een gepubliceerde collectiebeschrijving.
- Op het niveau van individuele objecten of archiefbestanddelen zijn er aanzienlijke achterstanden in de digitale registratie, waardoor deze niet publiekstoegankelijk zijn. Veel museale objecten hebben een basisregistratie, maar de gegevens staan verspreid in Word- of Excel-bestanden en fysieke registers. Bij de meeste objecten ontbreken foto's ter identificatie. De achterstand zit in het overzetten van deze gegevens naar het digitale collectiebeheersysteem (naar schatting voor 100.000 objecten).
- Bij bibliotheekitems zijn er achterstanden in de catalogisering, met name bij grote boekencollecties zoals de collecties kookboeken van Joop Witteveen en Bart Cuperus, de pedagogische collecties, pamfletten, buitenlandse proefschriften van voor 1800, de prentencollectie en de handschriftencollectie. Een deel van deze bibliotheekcollecties is wel geregistreerd in kaartenbakken, gedrukte catalogi, aanwinstenjournalen of Word- of Excel-bestanden.
- Veel archieven, waaronder alle archieven van antiquariaten, beschikken nog niet over een inventaris.
- In alle digitale collectie-informatiesystemen, maar ook in gedrukte catalogi en kaartenbaksystemen, komt nog verouderd en/of kwetsend taalgebruik voor.
- Het collectieregistratiesysteem Axiell-AP is ingericht om documentatie over herkomst, eigendom, bruikleen en gebruiksrechten van collecties en objecten te registreren. Omdat het systeem nog relatief kort in gebruik is, bevindt veel informatie hierover zich nog in fysieke dossiers, Word- of Excel-bestanden of het bedrijfsarchief. Dit bemoeilijkt nader onderzoek, vooral wat betreft herkomstvraagstukken, en het nakomen van afspraken met

bruikleengevers en rechthebbenden bij de ontsluiting.

- Er zijn nog geen eenduidige interne afspraken over de omgang met privacy en auteursrecht bij het ontsluiten van collecties.
- Er is geen centrale zoekingang die toegang biedt tot alle collecties. Daardoor hebben gebruikers kennis en ervaring nodig om in de verschillende systemen te kunnen zoeken.
- Een beperkt aantal collecties is verder ontsloten. Zo is een begin gemaakt met het ontsluiten van kaarten met geo-referenties, en wordt onderzocht hoe de tekst van geschreven objecten doorzoekbaar kan worden gemaakt.

Voor de Theatercollectie is de situatie als volgt:

- De objecten zijn niet op collectieniveau ontsloten, maar per type, zoals affiches, prenten en tekeningen, kostuums en maquettes. Ruim 90% van de objecten heeft minimaal een basisregistratie op objectniveau, waarvan 70% ook is voorzien van een afbeelding. De thumbnails zijn zichtbaar en opgeslagen in Axiell-TIN, terwijl de afbeeldingen zelf in een online opslagomgeving staan.
- Er is aanzienlijke achterstand bij het ontsluiten van teksten (scripts) en het verwerken van geschonken fotocollecties: ongeveer 50% (circa 75.000 items) is nog niet op itemniveau beschreven en ontbeert ook een collectiebeschrijving. Naar schatting zijn 51.000 affiches geregistreerd, waarvan 10% nog niet is beschreven of gedigitaliseerd.
- Daarnaast loopt het vaststellen achter van de rechtenstatus van een groot deel van de foto's, affiches, tekeningen en prenten in de collectie. Als gevolg hiervan is momenteel 30% van de collectie niet zichtbaar, terwijl wij verwachten dat een flink deel hiervan wel getoond mag worden.

6.6 AMBITIE ONTSLUITING EN REGISTRATIE VOOR DE PERIODE 2025-2030

In het kader hierna zijn de ambities in registratie en ontsluiting voor de periode 2025-2030 weergegeven.

Ambities collectieontsluiting 2026–2030

2026 Plan van aanpak*

- **Ontsluitingsplan inclusief werkvoorraden (Q1):** Een ontsluitingsplan dat alle werkvoorraden in kaart brengt, inclusief het aantal te catalogiseren items per collectie en materiaalsoort, en het aantal meters te inventariseren archieven. Conservatoren geven aan welke collecties volgens de door het AP vastgestelde prioriteitenlijst hoge, middel- of lage prioriteit hebben voor verdere ontsluiting. Dit biedt inzicht in de benodigde capaciteit om alle hoog-geprioriteerde materialen binnen twee jaar te ontsluiten.
- **Plan van aanpak herzien metadata (Q3):** Aanpak voor het herzien van metadata, vooral waar sprake is van verouderd of kwetsend taalgebruik, zodat registratie en ontsluiting passen bij huidige maatstaven.
- **Specifiek plan voor de theatercollectie (Q4)** met betrekking tot aanpak niet-geïnventari-seerde fotocollecties.

2028 Te bereiken resultaten

- 90% bibliotheek-, archief- en museale collecties is ontsloten, hetzij op itemniveau, hetzij met collectiebeschrijving.
- 60% archiefcollecties groter dan 1 meter heeft een inventaris.
- 90% bibliotheekobjecten is op itemniveau geregistreerd en ontsloten.
- 90% museale items is geregistreerd volgens de museumnorm, inclusief basisregistratie en identificatiefoto (waar vereist).

- Alle metadata van de collecties zijn geïnventariseerd op niet-inclusief taalgebruik. De hoogst geprioriteerde items zijn bijgewerkt naar huidige maatstaven.
- 70% van de bij collecties en objecten behorende documentatie (herkomstgegevens, restauratierapporten etc.) is opgeslagen in het collectieregistratiesysteem.
- De primaire werkvoorraad archieven (stand 2025: 86 archieven) is verwerkt.

2030 Te bereiken resultaten

- Alle bibliotheek-, archief- en museale collecties zijn ontsloten, hetzij op itemniveau, hetzij met een collectiebeschrijving.
- 70% archiefcollecties groter dan 1 meter heeft een inventaris.
- 95% bibliotheekobjecten is op itemniveau geregistreerd en ontsloten.
- Alle museale items hebben een basisregistratie volgens de museumnorm, inclusief een identificatiefoto (waar vereist).
- Alle collecties met de hoogste prioriteit zijn aangepast op inclusief taalgebruik.
- Alle bij collecties en objecten behorende documentatie is opgeslagen in het collectieregistratiesysteem.
- 70% fotocollecties is ontsloten op item- of collectieniveau.
- De resterende werkvoorraad archieven (stand 2025: 380 archiefdozen) is op itemniveau beschreven.

* In deze plannen worden volgende zaken meegenomen. (1) De duurzame opslag en de toegankelijkheid van documentatie over het rijksdeel BPH worden verder verbeterd. (2) Documentatie over de collectie – zoals informatie over conditie en restauraties – wordt geregistreerd in Axiell Collections en gekoppeld aan de catalogus. De uitwerking volgt in een nog op te stellen Digitaliserings-/Informatieplan. (3) Duurzame en eenduidige opslag van collectiedocumentatie (herkomst, eigendom, bruikleen en gebruiksrechten) in het collectieregistratiesysteem. Deze informatie staat nu nog deels in fysieke dossiers, Word- of Excel-bestanden of het bedrijfsarchief. (4) Selectieve toepassing van specifieke ontsluitingsmethoden, zoals geo-referencing voor kaarten en tekstdoorzoekbaarheid, en de mogelijkheden van AI. Hiervoor wordt in kaart gebracht welke middelen en faciliteiten nodig zijn.

De grootste prioriteiten zijn de volgende.

Minimale ontsluiting

Alle collecties (bibliotheek, museum, archief) worden ten minste ontsloten met een collectiebeschrijving, zodat duidelijk is welke collecties er precies zijn. Voorrang gaat naar collecties waarvan (nog) niet alle objecten op itemniveau ontsloten zijn.

Itemniveau

- Museumobjecten: minimaal basisregistratie, inclusief een beschrijving en/of identificatieafbeelding.
- Bibliotheekobjecten: catalogisering volgens afspraken in UKB- en OCLC-verband.
- Archieven: alle archieven zijn ontsloten met een collectiebeschrijving, archieven die niet op itemniveau zijn ontsloten, hebben een inventaris.

Specifieke prioriteiten

- Collecties met afspraken en/of financiering voor ontsluiting en/of digitalisering.
- Collecties en archieven van belang voor programmering van het AP (tentoonstellingen en/of andere presentaties, ook elders) en voor lopende en aanstaande onderwijs- en onderzoeksprogramma's.
- Collecties en archieven van belang voor doelen die genoemd worden in het Beleidsplan, met speciale aandacht voor onderwerpen als dekolonisatie, diversiteit en inclusie.
- Aanpassen van verouderd taalgebruik in beschrijvende metadata, conform de richtlijnen van de Werkgroep taalgebruik.
- Collecties met veel vraag, omvangrijke collecties of collecties van groot belang voor onderwijs en onderzoek.
- Aanwinsten gaan in principe boven bestaande werkvoorraad.

Waardering en evaluatie

Alle collecties van het AP krijgen een waardering en worden geëvalueerd, wat de prioritering voor registratie en ontsluiting verder stuurt.

Verder zijn de volgende beleidsacties geformuleerd voor registratie en ontsluiting:

ROMO-project

In het kader van het ROMO-project (juni 2023–september 2025) is Axiell-AP in gebruik genomen voor de herziene registratie van museumobjecten. Sinds 1 oktober 2025 is er een collectieregistrator, verantwoordelijk voor de coördinatie en controle van de invoer.

Herkomstonderzoek archeologie

Alle archeologische objecten die na 1970 zijn verworven, worden voorzien van beschrijvende metadata en gefotografeerd, zodat ze te ontsluiten zijn voor het publiek. Documentatie en onderzoek naar deze objecten wordt geregistreerd en deels gepubliceerd.

Privacy en auteursrecht

Er komen afspraken voor de omgang met privacy en auteursrecht bij de ontsluiting van collecties, inclusief systematische registratie in de diverse systemen. Het uitgangspunt is om de collecties zo bruikbaar mogelijk te maken voor onderzoek en onderwijs, bijvoorbeeld door in overleg met rechthebbende instanties (zoals BUMA) selectieve toegang te verlenen.

6.7 HUIDIGE SITUATIE DIGITALISERING

Voor digitalisering geldt momenteel de volgende situatie.

- In 2025 zijn via de AP-beeldbank ongeveer 35.000 bibliotheek- en museumobjecten en via ArchivesSpace ongeveer 6.500 archiefobjecten online beschikbaar gesteld. Gemiddeld is een object ontsloten met 30 scans, variërend van museale objecten met één foto tot boeken met honderden pagina's. Van deze objecten zijn 12.500 opgeslagen in het Digitaal Depot op preserveringsniveau (16,5 TB). De overige bestanden zijn opgeslagen op cloudopslag en/of losse harddisks (200 TB).
- In de Theatercollectie-beeldbank zijn 385.000 objecten beschikbaar, voor het grootste deel met één afbeelding per object. De bestanden zijn opgeslagen op cloudopslag.
- Momenteel ligt de focus bij digitalisering vooral op *scanning on demand* en incidenteel op gesubsidieerde projecten (zoals, maar niet uitsluitend, *Metamorfoze*). Het volgen van de

Ambitie digitalisering 2026–2030

2026 Plan van aanpak*

- Opzetten van een organisatiestructuur die verantwoordelijk is voor de werkprocessen rond digitalisering, mede vanuit het besef dat digitalisering een essentiële dienstverlening vormt in zowel de bibliotheek als het AP en dat kwaliteit uiteindelijk boven kwantiteit gaat.
- Nadere inventarisatie van de huidige situatie.
- Opstellen van praktijkgerichte plannen van aanpak voor de periode 2026–2030.
- Prioriteitenlijst voor collectiedigitalisering op basis van een inventarisatie van de achterstanden bij verwerking.

2028 Te bereiken resultaten

- Aantal publiek beschikbare gedigitaliseerde objecten (via AP-beeldbank/ ArchivesSpace/ Theatercollectie, inclusief objecten met restricties) is 50% groter dan in 2025.
- Collectiedigitalisering uitgevoerd vanaf 2026 is verwerkt volgens richtlijnen voor registratie/ ontsluiting/ digitalisering.
- Alle digitale objecten die in 2025 alleen op fysieke dragers waren opgeslagen, zijn verplaatst naar een veiligere omgeving (minimaal online met backups).
- 50% van de digitale objecten is duurzaam opgeslagen volgens behoudstandaarden.

- Van 5 collecties waarvan digitale afgeleiden in 2025 niet beschikbaar waren door restricties, zijn afgeleiden nu met beperkingen beschikbaar.
- Digitaal Depot uitgebreid met preservatieomgeving voor audiovisueel materiaal met aangepaste werkprocessen/ systemen voor registratie, ontsluiting en digitalisering.
- Digitaal Depot uitgebreid met behoudsomgeving digital-born collecties, met werkprocessen/ systemen aangepast.

2030 Te bereiken resultaten

- Het aantal publiekelijk beschikbare gedigitaliseerde objecten (via AP-beeldbank, ArchivesSpace en Theatercollectie, inclusief objecten met restricties) is verdubbeld ten opzichte van 2025.
- Alle collectiedigitalisering uitgevoerd vanaf 2026 is volledig verwerkt volgens de vastgestelde richtlijnen voor registratie, ontsluiting en digitalisering.
- Alle aanwezige digitale objecten zijn duurzaam opgeslagen volgens behoudstandaarden.
- Van 10 collecties waarvan de digitale afgeleiden in 2025 niet beschikbaar waren door restricties, zijn afgeleiden nu met beperkingen beschikbaar.

* Vanuit deze plannen van aanpak zijn eind 2026 zijn de volgende zaken gerealiseerd. (1) Vanaf 2026 worden naast de lopende digitalisering jaarlijks minimaal twee collectiedigitaliseringsprojecten met externe financiering uitgevoerd. (2) De standaarden en werkprocessen voor collectiedigitalisering zijn vastgesteld en worden toegepast bij zowel interne als externe digitalisering. (3) Werkprocessen en capaciteit voor collectiedigitalisering zijn zo ingericht dat ze flexibel in schaal kunnen worden vergroot (intern en/of extern) voor van buitenaf gefinancierde projecten, en na afloop weer kunnen worden teruggebracht naar de reguliere capaciteit. (4) De digitaliseringsfaciliteiten voldoen aan de afgesproken standaarden, inclusief regelmatige kwaliteitscontroles. (5) De infrastructuur en werkprocessen voor registratie, digitalisering en ontsluiting zijn aangepast om gedigitaliseerd materiaal met auteursrechtelijke beperkingen (zoals fotocollecties en audiovisueel materiaal) zo toegankelijk mogelijk te maken, binnen de opgelegde beperkingen en eventueel via een inlog. (6) Er is een plan van aanpak opgesteld voor het onderzoeken en verwerken van collecties waarvan de digitale afgeleiden momenteel niet beschikbaar zijn door restricties. (7) Er is een plan van aanpak opgesteld voor het veiligstellen van gedigitaliseerde collecties die nu nog op externe dragers staan, in het Digitaal Depot en/of in tijdelijke cloudopslag. (8) Er is een plan van aanpak opgesteld voor de duurzame opslag en ontsluiting van digital-born collecties.

arch.nr. ✓ 1849		subj. Bandung: Gamelan Celempung met 1 gumbeng. (blaasgong), 2 ketuk awi, 1 kendang awi, rebab, zang.	
negat.	slide XXXX		
orig.	copy		
bl. & w.	XXXXXX		
24x36	6x6		
collector J. Kunst			
copyright ECJK		type gamelan area code volksmuz. 371.1	
pl. & date			
glaspositief B16			
209.123			
0550506-001-706			

Systeemkaart fotocollectie Jaap Kunst

Metamorfoze-standaarden en richtlijnen vraagt om investeringen in kennis, die nog onvoldoende aanwezig is. Daarom schakelen we nu ook externe expertise in.

- Het is niet duidelijk wat wel of niet is gedigitaliseerd en volgens welke standaard. Data uit eerdere digitaliseringsprojecten zijn opgeslagen op externe media en moeten worden veiliggesteld in het Digitaal Depot.
- De registratie van fysieke en digitale objecten staat los van elkaar. Bij digitale objecten ontbreekt informatie over het digitaliseringsproces voor vrijwel alle tot nu toe geregistreerde items.
- Van een groot deel van de digitale objecten is niet duidelijk of wordt voldaan aan de huidige normen. Daaronder zijn objecten die aan verouderde normen voldoen (zoals oude Metamorfoze-normen) en objecten waarvan bewijsstukken ontbreken om vast te stellen of ze aan de normen voldoen.
- Ongeveer 100.000 digitale objecten zijn niet online voor het publiek ontsloten.
- Ongeveer 200 TB aan digitale objecten (inclusief de moederbestanden van de Theater- en de Muziekcollectie) is niet duurzaam

opgeslagen voor behoud conform het OAIS-model (Open Archive Information System).

6.8 AMBITIE DIGITALISERING VOOR DE PERIODE 2025–2030

In het kader hierna zijn de digitaliseringsambities voor de periode 2025–2030 weer-gegeven.

De prioriteiten zijn als volgt.

- Op aanvraag voor onderzoek en onderwijs (zowel integrale als deelaanvragen)
 - Naar aanleiding van collectiewaardering
 - Kluisstukken
 - Objecten die worden gebruikt in tentoonstellingen en publicaties (indien de rechten dit toestaan)
 - Collecties van belang voor meerstemmigheid (via projecten en/of het collectieplan)
 - Verzamelingen en objecten waarvoor financiering is geworven ter digitalisering.
- Daarnaast wordt een deel van de capaciteit flexibel ingezet om materiaal op verouderde dragers met risico op verlies (zoals harde

schijven, USB-sticks, optische schijven) veilig te stellen. Bij digitalisering op aanvraag van een deel van een object, wordt – indien mogelijk – gelijk het hele object gedigitaliseerd. Zeker als rechten en privacy het toelaten dat het materiaal online beschikbaar komt.

Laagste prioriteit hebben:

- vervanging van digitale afgeleiden die niet aan de nieuwe eisen voldoen, maar wel bruikbaar zijn.

- integrale digitalisering van archieven

In principe gaan collecties en/of objecten waarvan nog geen digitale afgeleiden bestaan, voor.

7 VALORISATIE

Wij denken na over ons collectieprofiel, zorgen ervoor dat de collecties in goede staat verkeren en proberen ze vervolgens zo vindbaar mogelijk te maken. We doen dit omdat we willen dat de collecties ook gebruikt worden: we zijn een publieke instelling en bewaren wat we hebben voor onderzoek, onderwijs en voor de samenleving in brede zin.

Als onderdeel van de UvA zijn de collecties belangrijk om onderwijs en onderzoek te ondersteunen, en kunnen ze via het museum een breed publiek bedienen.

Het aantal activiteiten op dit gebied groeit alleen maar en zal in de komende collectiebeleidsperiode meer richting krijgen door de opzet van de Academie van het Allard Pierson, en door de verdere ontwikkeling van een presentatieplan (Museum) en publicatieplan (Publicatiebeleid 2025). Wat hieronder volgt is een korte weergave van de activiteiten en ambities voor onderwijs, onderzoek en het brede publiek voor de komende beleidsperiode.

7.1 ONDERWIJS

Het AP bedient het onderwijs op alle niveaus, van basisschool tot universiteit. De activiteiten voor scholieren tot 18 jaar worden georganiseerd door onze afdeling Educatie. Activiteiten voor hbo en wo organiseert de afdeling Kennis en Collecties samen met Educatie. Onze educatiemedewerkers en conservatoren zijn zeer ervaren in het geven van onderwijs aan de hand van objecten – *teaching with objects* – wat telkens weer hoge waardering ontvangt. Zij dragen bij aan verschillende activiteiten die scholieren kennis laten maken met de collecties. Bijvoorbeeld als onderdeel van de programmering bij tentoonstellingen, maar ook binnen ons vaste educatieve aanbod. Er is een werkgroepenruimte speciaal inge-

richt op ontvangst van studenten en professionals voor lessen met objecten uit de collectie. De samenwerking met het hoger onderwijs is diep verankerd in het AP. Vaste activiteiten zijn het ontvangen van groepen studenten en het geven en ondersteunen van (gast)colleges aan de hand van collectiestukken. De conservatoren begeleiden jaarlijks stages van studenten met uiteenlopende opleidingen. Ook geven ze desgevraagd advies over scriptie- en proef-

Educatieve programmering

De collecties van het Allard Pierson vormen een essentiële basis voor wetenschappelijk onderzoek en versterken de band met de academische wereld. Daarnaast dienen zij als fundament voor uiteenlopende vormen van valorisatie, oftewel de vertaling van (wetenschappelijke) kennis naar een breder publiek. Dit gebeurt in tentoonstellingen, publieksprogrammering, publicaties en educatieve programmering. Een voorbeeld is het onderwijsprogramma 'Allard Pierson onderzoek 't: de rol van dieren', waarin onderzoek naar de collectie dierenmummies is verwerkt in een interactief programma voor het primair onderwijs. Tijdens de Geoweek ontdekken leerlingen onze cartografische collectie via stadswandelingen door Amsterdam. Het project 'Wij en onze stad' brengt leerlingen uit het regulier en speciaal voortgezet onderwijs samen rond de collecties theater, strips, cartografie en natuurhistorie, waarbij zij hun burgerschapsvaardigheden ontwikkelen. Kortom, de collecties bevorderen actief de wisselwerking tussen wetenschap, erfgoed en samenleving.

schriftonderwerpen gebaseerd op de collectie. Het AP werkt samen met verschillende opleidingen, zowel structureel als incidenteel. Structureel met onder andere Boekwetenschap (UvA), Neerlandistiek (UvA), Reinwardt Academie, Theaterwetenschap (UvA), Media and Performance Studies (Universiteit Utrecht), Doopsgezind Seminarium (vU), masteropleiding Artistic and Performance Research (UvA), opleiding kunst- en cultuurgeschiedenis (UvA), opleiding geschiedenis (UvA), opleiding politieke en economische geografie (UvA), Academie voor Theater en Dans Amsterdam, Museumstudies (UvA), master Publieksgeschiedenis (UvA), BA Hebreeuws, BA Arabisch (UvA), master Joodse studies (UvA), Amsterdam Centre for Ancient Studies and Archaeology (UvA), master Heritage and Memory Studies, master Restitution Studies (UvA), master Conservering en Restauratie (UvA), religiewetenschappen met in het bijzonder Westerse Esoterie (UvA), Exploart, Huizinga Instituut (UvA), Amsterdam Time Machine (UvA), de bijzonder hoogleraar historische cartografie (Algemene Cultuurwetenschappen, UvA), Cultuurgeschiedenis (vU), Informatica (UvA), BA Constructing Heritage

Vrouwen in de theatergeschiedenis

Dr. Rob van der Zalm (Instituut voor Theaterwetenschap, UvA) begeleidde in 2023/2024 en 2024/2025 werkgroepen onder de titel 'Vrouwen in de Nederlandse theatergeschiedenis'. Studenten verdiepten zich in de carrières van een aantal bekende en minder bekende vrouwen die in het Nederlandse toneel actief waren, voor en achter de schermen, in het theater, in de dans, de opera, de musical of het cabaret. Als onderdeel van deze collegereeks hebben studenten gebruikgemaakt van objecten en archieven uit de Theatercollectie van het AP. Hiernaar was tot nog toe nauwelijks of niet gekeken. De resultaten zijn gepubliceerd op de Theaterencyclopedie (<https://theaterencyclopedie.nl>).

(Universiteit Leiden), Muziekwetenschap (UvA en Universiteit Utrecht), BA Oude Geschiedenis (Universiteit Utrecht), Food History (UvA) en Koksopleiding Amsterdam (ROC). We ambiëren om in de komende collectiebeleidsperiode de institutionele samenwerking tussen het AP en de verschillende UvA-faculteiten te bestendigen en uit te breiden. Zoals bovenstaande lijst laat zien, heeft vooral de Faculteit der Geesteswetenschappen van de UvA een vanzelfsprekende band met het AP. Boeken, archieven en handschriften vormen immers het gereedschap van de humaniora. Het AP wil ook andere faculteiten en hogescholen bereiken – denk aan biologie, geneeskunde, maar ook de lerarenopleiding aardrijkskunde. Docenten en onderzoekers weten het AP goed te vinden, maar in deze collectiebeleidsperiode zullen we vaker contact zoeken, zodat de diversiteit en mogelijkheden van onze collecties nog meer aandacht krijgen. Zo zien we veel kansen om nog vaker onderwerpen aan te dragen voor scripties en promotieonderzoek. Om aan de groeiende vraag te kunnen voldoen, onderzoeken we de mogelijkheid om een tweede werkgroepenruimte in te richten, en proberen we een manier te vinden om onze capaciteit aan te passen aan de groeiende vraag.

7.2 ONDERZOEK

Tot onze vaste taken behoort ondersteuning en stimulering van collectieonderzoek. Wij adviseren over onderzoeksmateriaal. We brengen waar mogelijk – nationaal en internationaal – onze collecties onder de aandacht van onderzoekers, bijvoorbeeld door bij te dragen aan conferenties en publicaties. Bij acquisitie, restauraties en digitalisering houden we rekening met lopend onderzoek.

Voor promovendi en studenten, onderzoekers en professionals biedt het AP verschillende mogelijkheden, zoals stages en fellowships. Dat bedient niet alleen de UvA, maar ook andere (internationale) universiteiten en hogescholen. Het Allard Pierson Fellowshipprogramma biedt onderzoekers de kans om onze collecties nader te bestuderen. Dat stimuleert

Boekenreeks Historische Cartografie

Op kosten van het volledig particulier gefinancierde Fonds Historische Cartografie – ingesteld voor een periode van vijf jaar – is begonnen met een reeks van vijf meer uitgebreide onderzoeksfellowships, die moeten uitmonden in evenzovele publicaties. Ze zijn bedoeld voor een breed publiek, moeten informatief zijn, en vooral veel beeld bevatten. Doel is om minder bekende of voor de hand liggende kaartmakers het podium te geven dat ze ten volle verdienen. Het eerste concrete resultaat was het boek van Iris Blokker over Anna Beek, dat in september 2025 verscheen. Aan onderzoek naar de prenten- en kaartenmakersfamilie Visscher wordt sinds december 2024 gewerkt door Jolan Lammertink, en in de zomer van 2025 begon Thomas Dresscher met zijn onderzoek naar Cornelis Claesz. De publicaties worden uitgebracht door WBOOKS, onder redactionele en wetenschappelijke begeleiding van medewerkers van het AP, de Explokart-onderzoeksgroep (verbonden aan het AP), de UB Leiden en de UvA. Organisatorisch-inhoudelijk zijn de fellows ondergebracht in de Kaartenzaal bij het Allard Pierson.

(wetenschappelijk) onderzoek, bevordert kennisuitwisseling, maakt onze collecties bekender, en versterkt de banden met academische instellingen wereldwijd. De fellowships zijn bedoeld voor zowel beginnende als ervaren onderzoekers, uit binnen- en buitenland, en duren één tot drie maanden. Onze ambitie is om het programma de komende jaren uit te breiden, ook met onderzoekende makers, en de resultaten te delen met grotere groepen. Dit kan in de vorm van publicatie, presentatie, blog, vlog, et cetera. Ook in onderzoeksondersteuning heeft het AP een reeks vaste inhoudelijke en financiële samenwerkingen, die we graag bestendigen en uitbreiden.

Fellowships

Het fellowshipprogramma van het AP bestaat sinds 2024. Fellows doen onderzoek naar erfgoedmateriaal uit onze collecties. Het doel is stimulering van de wetenschappelijke studie van de unieke en omvangrijke AP-collecties. Behalve om wetenschappelijke publicaties voortkomend uit hun onderzoek, vragen we de fellows ook om een blog te schrijven voor een breder publiek en eventueel een lezing te houden voor stakeholders. De fellowships dragen bij aan de naamsbekendheid van het AP en zijn collecties in de academische wereld. Onderzoekers wereldwijd reageren op de fellowships. De reguliere fellowships beslaan een onderzoeksperiode van maximaal drie maanden. Jaarlijks streven we naar circa tien van deze fellowships, elk gericht op onderzoek binnen een specifieke collectie van het AP. We beogen een evenwichtige spreiding over de collecties, en streven elk jaar weer naar een gevarieerde groep fellows qua diversiteit, academische loopbaanfase (van masterstudent tot postdoc) en achtergrond, zowel nationaal als internationaal. Verder hebben we enkele langdurige fellowships, die voor tien tot twaalf maanden onderzoek doen binnen onze collecties, toewerkend naar een publicatie.

7.3 PUBLIEK

Het AP werkt verder aan zijn museale deel door vanuit hedendaagse thema's de collecties te bevragen, onderzoeken en presenteren, op manieren die een breed publiek aanspreken. Met aantrekkelijke tentoonstellingen, programma's en activiteiten bereiken we een breder publiek. Onze presentaties staan voor wetenschap in de breedste zin van het woord, van *science* tot *popular* en *citizen science*. In de periode van dit Collectiebeleidsplan zetten we een aantal belangrijke projecten op, zoals de Hortus Medicus, Archeologie in Amsterdam, aandacht voor diversiteit en inclusie in de

tentoonstellingen *Not My Soul* (2026) en *Wit speelt Zwart* (gepland voor 2026). Bovendien presenteren we voor langere tijd glas uit de oudheid en scenografie door de eeuwen heen, en onderzoeken we of er een presentatie kan komen vanuit de BPH. Tegelijk blijven we de succesvolle podcasts en radioprogramma's organiseren met de APstudio.

De collecties zijn altijd de basis voor de tentoonstellingen en presentaties die wij organiseren. De ambitie is om in de komende beleidsperiode de vaste presentatie aan te passen tot een evenwichtigere vertegenwoordiging van alle collectiedomeinen en -profielen, die beter recht doet aan de enorme diversiteit in onderwerpen, materiaal en herkomst. Een subtiele verwijzing naar de oorsprong van universitaire collecties, toen ze nog dienden als studiecollectie, bibliotheek of klein museum binnen de lokale faculteitscontext. Dit wordt nader uitgewerkt in een Presentatieplan (2026).

Naast het ondersteunen van onderzoek en onderwijs, draagt het AP bij aan een breed scala aan activiteiten voor professionals, studenten en een algemeen geïnteresseerd

publiek. Denk aan de cursus Historische Cartografie, het Jewish Heritage Seminar, de Food Conference, de Zomerschool (Summerschool) en lezingen zoals de Frederik Muller-lezing, waarbij onderzoekers en sprekers een podium krijgen om hun werk te presenteren aan de hand van onze collecties. In de periode 2025–2030 gaan we dit aanbod beter structureren, bijvoorbeeld door thematisch te clusteren en inhoudelijke samenwerkingen te zoeken waar dat zinvol is.

Over en met behulp van de collecties worden regelmatig nieuwe publicaties uitgebracht. Onze conservatoren dragen hieraan bij, zowel om de mogelijkheden van de collecties te tonen als om de kennis ervan te verdiepen. Deze publicaties variëren van (populair-) wetenschappelijke boeken en artikelen tot toegankelijke blogs op de AP-website. Zoals gezegd is het in deze collectiebeleidsperiode belangrijk om de online zichtbaarheid en vindbaarheid van de collecties te versterken. Daarom willen we de beeldbank van het AP graag verbeteren. Ook met een betere afspiegeling van de diversiteit aan collecties in die beeldbank, met een evenre-

dige vertegenwoordiging van alle kennisdomeinen. Daarnaast zal er nadruk liggen op toegankelijker maken van collecties en objecten uit koloniale contexten, met name voor geïnteresseerden uit herkomstlanden en -gemeenschappen.

Tot slot denkt het AP graag mee over het presenteren van de instituutsgeschiedenis en het bijbehorende wetenschappelijk erfgoed op faculteiten en andere UvA-locaties, mits op locatie kan worden voldaan aan de voorwaarden voor veilig tentoonstellen. Zo werkt het AP in de komende beleidsperiode samen met het Bureau van de Rector aan een inclusieve representatie in de Agnietenkapel. Daarnaast doen regelmatig UvA-medewerkers een verzoek voor iets aan de wand. De mogelijkheden:

- keuze uit een van de hoogleraarportretten in ons depot (beperkt)
- keuze uit de beschikbare voormalige BKR-werken en beperkte kunstcollectie in de collectie (voor zover in depot)

- een reproductie van bijvoorbeeld een prent, foto of kaarten uit de collectie.

Het kiezen, voorbereiden en plaatsen van de werken uit de twee eerste categorieën is erg arbeidsintensief en kostbaar voor de aanvrager. Het transporteren en plaatsen van de kunstwerken loopt in de honderden euro's. Daarnaast zijn er strenge voorwaarden in lichtsterkte, klimaat en ruimte voor plaatsing van deze objecten.

De laatste optie, het aanvragen van een reproductie, biedt wel veel mogelijkheden. Hiervoor kan de aanvrager terecht bij onze webshop: <https://dutchmuseumgiftshop.nl/store/allardpierson/category/posters/#tabsWithStyle> Graag willen wij de komende beleidsperiode een grotere keuze aan reproducties (nu beperkt tot botanie en cartografie) aanbieden via onze webshop.

BIJLAGE A

SPEELVELD, RICHTLIJNEN EN REGELS

Museumregister

Het AP is sinds 2005 geregistreerd in het Museumregister. Aanvankelijk als twee aparte instellingen, en vanaf 2019 als één organisatie.

UKB

Het AP is als onderdeel van de UB aangesloten bij de UKB, het samenwerkingsverband van universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek, en houdt zich aan de in dit verband gemaakte afspraken, onder andere voor het delen van bronnen en expertise.

Governance Code Cultuur

Het AP past de Governance Code Cultuur toe, een instrument voor goed bestuur en toezicht voor alle culturele organisaties, ongeacht rechtsvorm, besturingsmodel, financier(ing) en omvang. De Code sluit aan op financiële, juridische en fiscale kaders uit de geldende wet- en regelgeving en – voor zover van toepassing – op subsidievoorwaarden, maar komt niet in de plaats daarvan.

International Council Of Museums (ICOM)

ICOM is de grootste internationale brancheorganisatie voor musea en museumwerk. Sinds de oprichting in 1946 maakt ICOM zich sterk voor professionalisering van musea en het museale vak wereldwijd, onder meer door samenwerking tussen musea onderling te stimuleren. Als ICOM-lid onderschrijft het AP de museumdefinitie uit 2022 en de ICOM Code of Ethics.

Stichting Academisch Erfgoed (SAE)

Het AP is lid van het dagelijks bestuur van de SAE. Dit netwerk voor universitaire erfgoedbeheerders werft subsidies voor gemeenschappelijke initiatieven en behartigt de belangen van

het academisch erfgoed bij bestuurs-, beleids- en financieringsorganisaties.

Fair Practice Code

Het AP onderschrijft de Fair Practice Code, de gedragscode voor ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie. De code bevat vijf waarden: solidariteit, diversiteit, vertrouwen, duurzaamheid en transparantie.

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Het AP valt onder de regels voor de (semi-) publieke sector zoals vastgelegd in de WNT. Het beloningsbeleid is passend bij onze ANBI-status (Stichting Allard Pierson en UvA). Het AP hanteert de cao van de Nederlandse Universiteiten.

Code Diversiteit & Inclusie

Het AP wil een spiegel zijn van de maatschappij in positionering, programmering, personeelsbeleid, publieksbereik en keuze van partners. Het AP volgt de Code Diversiteit & Inclusie (<https://codedi.nl>) en het diversiteitsbeleid van de UvA, en participeert in het project Musea Bekennen Kleur.

Manifest Netwerk Digitaal Erfgoed

Het AP en de UB onderschrijven sinds 2022 de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed, die erop gericht is om digitale erfgoed informatie beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. Zo kan iedereen maximaal de vruchten plukken van de digitalisering.

Klimaatverklaring voor Erfgoedorganisaties

Het AP onderschrijft de Verklaring van Nederlandse en Vlaamse erfgoedinstellingen in navolging van het Bizot Green Protocol (2014), om de duurzaamheid van musea en erfgoedin-

stellingen te verhogen door te streven naar een lagere ecologische voetafdruk.

Richtlijn Digital Born Erfgoed

Het AP volgt de richtlijn digital-born erfgoed van de SAE. Op 25 mei 2023 is de handreiking *Dicht dat Zwarte Gat!* gepubliceerd, waarin de SAE specifiek aandacht vraagt voor het digital-born academisch erfgoed dat geen fysieke tegenhanger heeft om op terug te vallen en in de praktijk niet onder die wettelijke verplichting valt.

Richtlijn Omgang Universitaire Collecties uit Koloniale Context

Onder voorzitterschap van het AP heeft een werkgroep van de SAE-richtlijnen ontwikkeld voor de omgang met academisch erfgoed met een koloniale context voor alle aan de SAE verbonden universiteiten. Deze werden in 2023 uitgebracht onder de naam ‘Verzameld in naam van de Wetenschap’.

Duurzaamheid

Het AP hecht veel waarde aan duurzaamheid en volgt het door de UvA geformuleerde streven om de ecologische voetafdruk met 25% te verminderen.

Bruikleengevers en fondsen

Het AP beheert naast in bruikleen gegeven items tientallen soms zeer grote collecties in langdurig bruikleen. Bruikleencontracten kunnen van grote invloed zijn op het collectiebeleid. In enkele gevallen zijn collecties ondergebracht bij een stichting die toezicht uitoefent op het beheer binnen het AP. Daarnaast ontvangt en geeft het museum

bruiklenen uit, voor tentoonstellingen en presentaties, en voor onderzoek en/of restauratie. Diverse fondsen zijn ondergebracht bij het Amsterdams Universiteitsfonds (AUF). Daarnaast is er de Stichting Allard Pierson, door het AP opgericht om fondsenwervende activiteiten te verrichten in een privaatrechtelijke structuur.

Museumvereniging

De Museumvereniging werkt aan een toekomstbestendige museumsector. Een sector die financieel in staat is te investeren in duurzaamheid, toegankelijkheid, regionale en culturele diversiteit en het behoud van ons gedeelde erfgoed. Het AP houdt zich aan de Ethische Code van de Museumvereniging en de door de Museumvereniging gedefinieerde Leidraad Afstoting Museale Objecten (LAMO).

Collectiedigitalisering

Het AP sluit aan bij (inter)nationale *best practices* bij het hanteren van standaarden voor collectiedigitalisering:

- voor preservering van digitale bestanden het OAIS-model
- voor 2D-objecten de *Metamorfoze*-richtlijnen, met onderscheid tussen *Metamorfoze-light* als basis en *Metamorfoze-full* voor topstukken
- Voor 3D-objecten gangbare museumnormen, onder meer Spectrum
- Voor overige bestandsoorten (waaronder audiovisueel materiaal en digital-born materialen) wordt aangesloten bij (inter)nationale best practices.

BIJLAGE B

REGELS EN AFSPRAKEN MET BETREKKING TOT AFSOTEN*

DRIE REGELGEVINGEN EN AFSPRAKENSTELS

Museumcollecties

Binnen de museumbranche gelden afspraken over zorgvuldige omgang met erfgoed. Musea die zijn opgenomen in het Museumregister, zoals het AP, moeten zich houden aan de gedragsregels en voorschriften uit de Ethische Code voor Musea. De Leidraad Afstoting Museale Objecten (LAMO) is opgesteld om museummedewerkers te ondersteunen bij het afstoten van (geregistreerde) objecten. De leidraad beschrijft nauwkeurig de te doorlopen stappen. Eerst wordt de herkomst onderzocht en het eigenaarschap vastgesteld: objecten die niet in eigendom zijn, kunnen in principe niet worden afgestoten. Vervolgens moet worden gemotiveerd waarom een object niet (langer) binnen de collectie past, op basis van inhoudelijke gronden (niet alleen vanwege ruimtegebrek bijvoorbeeld) en in lijn met het Collectiebeleidsplan (stappen collectiewaardering). Als dit proces is doorlopen, wordt gezocht naar een geschikte nieuwe bestemming in een ander geregistreerd museum. De LAMO staat onder bepaalde voorwaarden bulkafstoting toe bij onbekend eigenaarschap: (i) het museum behoudt minimaal één (vrijwel) identiek exemplaar; (ii) het museum heeft al het redelijkerwijs mogelijke gedaan om herkomst en eigendomsstatus vast te stellen; (iii) de afstotingsoperatie en de voorwerpen worden zo goed mogelijk gedocumenteerd, binnen redelijke budgettaire en tijdsaders. Bij de uiteindelijke afstoting wordt altijd de LAMO gevolgd. Als herplaatsing niet lukt, is de laatste stap herbestemmen: schenken of verkopen buiten het

domein van geregistreerde musea. De uiterste vorm van herbestemmen is vernietiging.

Bibliotheekcollecties

Gedrukte werken: het landelijke UKB-bewaarbeleid voor gedrukte boeken en tijdschriften heeft als doel het gezamenlijke aanbod aan wetenschappelijke literatuur binnen de UKB-bibliotheken veilig te stellen. De belangrijkste doelstellingen zijn: (i) behoud van een zo volledig mogelijke set van elk papieren tijdschrift binnen de UKB-bibliotheken. Een uitzondering geldt voor digital-born tijdschriften gepubliceerd na 2001, mits een volwaardig digitaal equivalent permanent beschikbaar is; (ii) behoud van alle monografieën gepubliceerd vóór 1901 en minimaal twee exemplaren van alle monografieën gepubliceerd ná 1900, ongeacht de publicatielocatie of de beschikbaarheid van een digitaal equivalent; (iii) bijzondere collecties gepubliceerd vóór 1901 en moderne bijzondere werken worden altijd bewaard. Zij vallen onder de verantwoordelijkheid van de conservatoren van de instelling en van de UKB-Werkgroep Bijzondere Collecties. Het landelijke bewaarbeleid verplicht de UKB-bibliotheken niet om schenkingen aan te nemen of aangeboden collecties dan wel overvloedig materiaal van andere bibliotheken op te nemen: er is geen acceptatieplicht. De UvA heeft deze richtlijnen in 2015 nader uitgewerkt, ingegeven door de vele facultaire collecties die aan de UB en de Bijzondere Collecties werden aangeboden. Een checklist voor lokale overwegingen die kunnen leiden tot het bewaren van boeken en tijdschriften waarvoor geen bewaarplicht geldt, is opgenomen in de Handleiding

* Omdat er een categorie objecten is die zowel onder de museale richtlijn als onder de bibliothecaire richtlijn zou kunnen vallen, heeft het AP een richtlijn hierover opgenomen in het collectiebeleid.

UKB-Bewaarbeleid gedrukte boeken en gedrukte tijdschriften (ná 1900) uit 2021.

Archieven

De Archiefwet 1995, het Archiefbesluit 1995 en de Archiefregeling vormen het juridisch kader voor waardering en selectie van archieven. Het AP beheert alleen particuliere archieven, waarvoor geen wettelijke regels gelden wat betreft selectie en afstoten. In principe mogen geen persoonsgegevens worden bewaard, maar voor erfgoed geldt een uitzondering. Afspraken met de collectievormer zijn altijd leidend. Afgestoten materiaal uit archieven moet altijd worden vernietigd via gespecialiseerde bedrijven. Afstoting kan geaccepteerd zijn voor: materiaal dat niet tot het archief behoort, niet-relevante delen, dubletten, financiële administratie, verzamelingen en documentatie. Voor digital-born archieven bestaat nog geen selectie- en afstotingsbeleid. Archiven van de UvA die wel onder de Archiefwet vallen (het instellingsarchief) worden verwerkt door de afdeling Documentaire Informatievoorziening (DIV) en ondergebracht bij het Stadsarchief.

TOEPASSING BINNEN HET AP

Het AP gebruikt de verschillende regels en reglementen ten behoeve van objecten, materialen en collecties. Bij schenking of bruikleen kunnen afspraken zijn gemaakt over selectie of afstoting van (onderdelen van) een collectie. Het AP neemt in overeenkomsten duidelijk op dat de organisatie vrijheid van handelen behoudt, omwille van een goede samenstelling van de collecties en een verantwoorde inzet van middelen. Bij het afstoten van dubletten wordt rekening gehouden of de collectie of het object een bruikleen is. Dan wordt altijd overlegd met de bruikleengever. Het AP heeft een beleid voor vocabulaire en woordgebruik, dat wordt gevolgd bij metadata-creatie.

Het AP gaat welwillend om met *restitutieverzoeken*. Er wordt herkomstonderzoek gedaan naar het object, bij voorkeur in samenwerking met de betrokkenen. Als er geen juridische grond is voor het verzoek, wordt het belang van de verzoekende meegewogen. Bij objecten uit koloniale context kan advies worden ingewonnen bij de Commissie Koloniale Collecties. Verzoeken *tot repatriëring of restitutie van menselijke resten* worden met de hoogst mogelijke prioriteit en inschikkelijkheid behandeld.